Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 137 (9511) | Пятница, июнь 14, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттингеен | Өртээ 2 көп.

...Массаларның деткимчезинге даянмышаан, улуг Ленининиң чагаан төөгүлүг ажыл-херээниң тиилелгези дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш чаа-чаа тиилелгелерже партия улусту бүзүрелдиг аппар чоруур.

(Бүгү соңгукчуларга, ССР Эвилелиниң хамаатыларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыышындан).

ЧЕДИИШКИННЕРНИ УЛАМ БЫЖЫГЛААР

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының ажылдакчылары, бүгү ажылчы чоннар-биле бир дөмей, беш чылдың тодарадыкчы чылында боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин чедиишкинниг боттандырар дээш күженеишкинниг ажылдап турар.

Тодарадыкчы чылдың планныг онаалдалары болгаш бедиткен хүлээлгелери улуг. Үлетпүр ажылдакчыларының чыл эгезинде алган хүлээлгезинде: «...1973 чылга деңнээрге бүдүрүлгениң хемчээлин 10,1 хуу улгаттырар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 8 хуу бедидер. Пландан ажыр 2 муң тонна даг-дүгүн, 2 млн. квт-шак электроэнергияны 4,7 муң кубометр демир-бетонну, 9,5 муң кубометр тудуг материалдарын, 45 муң тонна хөмүр-дашты, 216 тонна хлеб-булочка кылыгларын, 249 тонна зүтти болгаш оон-даа эске ниитизи-биле 4,7 млн. рубльдиң продукциязын бүдүргеш, сайгарар» деп бижээн.

1974 чылдың планныг онаалдалары болгаш бедитиеи хүлээлгелери эки күүсеттинип турар. Ооң чижээн эрткен беш айларның түңнелериңдеи көрүп болур. Беш айларда продукция сайгарарының планын республиканың үлетпүр бүдүрүлгелери күүседип, пландан ажыр 1 млн. 180 муң ажыг рубльдиң продукциязын сайгарган. Продукция бүдүрериниң хемчээлин өстүрериниң планы 104,6 хуу күүсеттинген. Бо талазы-биле хүлээлгеде алдынган көргүзүгү (10,1 хуу) чедип ап болур арга бар.

Үлетпүр продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүрериниң планныг онаалдаларының күүсеттинип турарын эки деп демдеглээр херек. Ооң тодаргай барымдаалары бо. Бистиң республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары беш айларның планындан ажыо 4,3 млн. квт-шаи электроэнергияны, 1950 тонна даг-дүгүн, 12,5 муң кубометр дилиг материалдарын, 33 муң тонна хөмүр-дашты болгаш оон-даа эске продукцияларны бүдүрген. Бо улуг чедиишкин. Үстүнде чугаалаанывыс хүлээлгениң чурагайлары-биле деңнеп көөр болза, элээн хөй көргүзүглериң талазы-биле чылдың хүлээлгези ажыр күүсеттинген боол турар.

Бо дээрге тус-тус ажылчыннарның, цехтериниң, бригадаларның болгаш бүдүрүлге коллективтериниң аразында тоску беш чылды хуусаа бетинде күүседир. Совет Тываның 30 чылынга төлептиг ужуражыр дээш калбарган социалистиг чарыштың ачызында чедип алдынып турар чедиишкин-дир. Беш чылдың планныг онаалдаларын чылдар аайы-биле ажыр күүседип турар мурнакчы коллективтер бисте хөй. Чижээлээргe. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың (директору В. А. Ухов, партком секретары Д. М. Сравильный) ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары беш чыл планын чедиишкинниг күүседип турар. Бо коллективтиң ажыл-ишчилери 1974 чылда пландан ажыр 2 муң тонна даг-дүгүн бүдүрер дээн хүлээлгезин ажыр күүседипкен. Ол чедиишкин дээштиг кылдыр организастаан социалистиг чарыштың, бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун бедидериниң, партия болгаш хөй-ниити организацияларының ап чорудун турар тодаргай хемчегелериниң ачызында чедип алдынып турар. Заводтуң администрациязы, партия организациязы коллективтиң социал хөгжүлдезиниң перспективтиг планын өзугаар чыл бүрүде кылыр чүүлдерни ажылдап кылгаш, оларның күүселдезин организастап турар. Техниктиг депшилгениң, бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун бедидериниң, чижээлээргe, дериг-херекселдерни чаартып сайзыраңгайжыдарының, социалистиг чарыштың моральдыг болгаш материалдыг идиг бериишкиннериниң чаа аргаларын дилеп тыварының айтырыглары кичээнгейниң төвүнде турар. Үүрмектеп сорттаар комплекстиң күчүзүн дүрген шиңгээткени, руда байыдар цехтиң технологиязын чаартканы болгаш оон-даа эске хемчегелер комбинаттың бирги эзлчээнiң күчүзүн 2,5 катап бедидер арганы берген. Ооң ачызында эрткен үш чылда 8,6 тонна, а бо беш айларда 2 муң тонна даг-дүгү пландан ажыр будурттүнген.

Тываның ыяш болгаш хөмүр-даш үлетпүрлериниң, энергетиканың болгаш оон-даа эске адырларының ажылдакчылары эки үре-түңнелдиг ажылдап турар. Чедип алдынган чедиишкиннерни быжыглавышаан, беш чылдың ниити болгаш ооң тодарадыкчы чылының планныг онаалдаларын, бедиткен хүлээлгелерин ыяап-ла ажыр күүседирин хандырары чугула.

Бир эвес партия ТК-ның декабрь Пленумунуң (1973 чыл) шиитпириниң негелделеринге дүүштүр алыр болза, бистиң ажылывыста четпестер болгаш хожудаашкыннар база барын демдеглээр херек. Беш айларның сайгарылга планын республиканың 14 бүдүрүлгези күүсеттээн, а 12 коллектив продукция бүдүрериниң хемчээлин эрткен чылдың ол үезинде турганындан кудулаткан. Чер-черде чамдык партия, совет органнар моон чогуур түңнелди кылыр ужурлуг.

Кызылдың автосептелге, хлеб заводтары, даараныла комбинады, районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкыны чаа тургустунган эвес, а хоочун коллективтер. Моон мурнунда чылдарда оларның чамдыызы мурнакчыларга-даа санадып турган. Ук бүдүрүлгелериниң удуртуучуларының, партия, профэвилел организацияларының ажылчыннарның күш-ажылын, оларның аразынга социалистиг чарыштың организастаарынче база бүдүрүлгени чиг-эт-биле хандыларынче, бүдүрүлге чорудулгазын сайзыраңгайжыдарынче чоруур кичээнгейни салбайн турарындан план күүселдезин үзүлген. Республика үлетпүрүнде база бир улуг үлүг-хууну эзлеп турар бо бүдүрүлгелериниң ажылын ханы анализтеп, оларга боттуг дузаны чедирбейн турары СЭКП Кызыл хооркомунуң болгаш хоориуускомнуң четпес ажылы-биле тайылбырлаттынар.

Үстүнде ады үнген болгаш чамдык районнарда план күүсеттээн бүдүрүлге коллективтериниң четпес ажылының түңнелинде эрткен беш айларда 280 муң ажыг рубльдиң продукциязы чедир бердинмээн. Тодарадыкчы чылдың бирги чартыы доостур чоокшулаан. Иштики нурлавыларны долу ажыглап, бүдүрүлгениң технологиязын база организас-техниктиг ажылдарын сайзыраңгайжыдып, социалистиг чарыштың улам калбартып турган, чыл планын бүгү бүдүрүлгелериниң ажыр күүсеткен турарын чедип алыр херек.

Таңды районунуң Элегесте С. К. Тока аттыг совхозтуң тараа шөлдеринде суггатты черлер делгем. Ам ында тараның чайгы ажаалдазы кидин түлүк. Эң ылаңгыя суггатчыларның чымыжы улуг боол турар. Бо харыысалгалыг ажылдың мурнуку одуруунда Комбу Монгуш, Сактан Оюн болгаш Минчит-оол Маачык (чурукта) чоруп турарлар. Олар соңгуздага алдар болдурган тараажылар ортузунда чарыштың тиилекчилери боол турар.

Мурнакчы суггатчылар кайызы-даа 0,8 гектар черни хүнүң-не суггарар нормазын бүдүн-чартык-ийи катап ажыр күүседип турарлар.

В. МИРЦЕВТИҢ фотозу.

Төрээн чуртка 3000 тонна дүктү берээл!

КЫРГЫП КИРИПКЕН

«Ак-Туруг» совхозтуң төвүнде хөй кыргыыр пунктуну бо чылын ыяк септеп белеткээн. Ында электри-биле ажылдаар 49 хачыны тургускан. Ол машиналарны эдип таарыштырар, чидидер кижилерни, хөй кыргыкчыларын, дүк класстакчыларын бүрүн четчелээн. Дүктү тырып савалаар херексел база бар.

Ам бо хүннерде пунктуда хөй кыргылдазы эгелей берген. Кымның хөөн кажан пунктуга эккээринин, каш хүн кыргып доозарының тодаргай план-графигин кылып тургускан. Кыргызчыларны чарыымның негелделерин база көскy черде аскан.

Хөй кыргылдазында ажылдап турар бүгү кижилерге таарымчалыг байдалды тургускан. Аъш-чем белеткээр столовая база бар.

Бо чылын совхозтуң хойжулары кыргылданы чогуур өйүнде эгелээш, хөй дүгүнүн чидириин болдурбазынче улуг кичээнгейни салып турар. Ак-туругулар тоску беш чылдың дөртү тодарадыкчы чылында күрүнеге дүк садар талазы-биле алган бедиткен хүлээлгезин ажыр күүседир дээш болдунар бүгү-ле чүүлдерни кылып турарлар.

М. ЛАМА.

Улуг-Хем район.

МАГАДЫЛАЛЫ БАР БЕ?

Улуг-Хем районда «Найырал» совхоз бо тодарадыкчы чылда беш муң чыгам өшкүнү кыргыыр ужурлуг турган. Совхозтуң өшкүзүнүн хөй нуруузу чаңгыс Кара-Тал салбыында төөнеттинген. Ам ниитизи-биле 4955 баш өшкүнү кыргааш, оон 2435 кг дүктү алган болгаш күрүнеге дужаган. Ынчангаш өшкү кыргылдазы совхозта доозулган.

Өшкүден дүк алыр талазы-биле боттарының бедиткен хүлээлгезин ажыр күүсеткен мурнакчы малчыннар эвээш эвес болган. Чижээ, район Совединиң депутады, Күш-ажылдың Кызыл Тугу ордениниң эдилекчизи Чанзан Сос-кармаа өшкү бүрүзүнге онааштыр барык-ла 700 грамм хире дүктү, Сат Чанчып 840 грамм, Каазут Хасан 590 грамм дүктү алган.

Ынчалзажок өшкү кыргылдазын бо чылын организас чок, коңчуг багай эрттиргенин демдеглээр херек. Ооң тодаргай барымдаазы чүл дээрге, электрилиг хачыларны кыргылда пунктузунга тургуспаан. Ажыы-биле чугаалаарга, кыргылда пунктузу безин ажылдаваан. Кыргыыр өшкүлерни малчыннар боттары болгаш оске-даа кижилер коданнарга кыргаан. Ынчангаш өшкү кыргылдазы үр үргүлчүлеп келген болгаш дүк улуг чидириглиг болган. Бо чугула ажылды совхозтуң база салбырның удуртукчулары чугулага көрбейн, олче кичээнгей салбайн турганының уржуу-биле ажыл-агый бо чылын эвээш эвес өшкү дүгүн чедир албаан. Оон аңгыда, коданнарда кыргыттынган дүктү бөлүп, дензилээри, ону Улуг-Хемни кежирери берге айтырыг болуп түрган. Дүк кыргылдазы ышкаш ындыг чугула ажылды бо хире харысалга чок, ажыл-агыйжы эвес организастап турар чорук-биле моон соңгаар эптежип болбас. Чүге дээрге, ам хөй кыргылдазы эгелээн болгай. Хөй кыргылдазынга-даа үстүнде айыттынган четпестер каштавас дээрзиниң магадылалы бар бе? Ону ам «Найырал» совхозтуң удуртукчуларындан шыңгызы-биле айтырар херек.

Х. ОЧУР.

Улуг-Хем район.

ШАЛЫПЧЫ АЙ ЧОРУП ТУР

ТЕМПИНИ БЕДИДЕР

Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн бедидер хемчегелериниң бирээзи болза, органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни чөп ажыглаары болур. Ынчангаш ону ажыглаарын өкижидер талазы-биле шалыпчы ай чарлаттынган.

Бо талазы-биле амгы үеде республикада байдал кандыгыл? Июнь 1-де медээ өзугаар алырга, республиканың колхоз, совхозтарының хову, шөлдеринде 83075 тонна органиктиг чемишчидилге төктүүген болуп турар. Ооң иштинде суггаттыг черлерде 32432 тонна чемишчидилге бар. Республиканың органиктиг чемишчидилге төгериниң планы 35,8 хуу күүсеттинген. Органиктиг чемишчидилге төгериниң планын Тываның колхозтары 24,3 хуу, совхозтары 39,7 хуу күүсеткен.

Амгы үеде ажыл-агыйлар аайы-биле алырга, органиктиг чемишчидилге төгериниң ажылдары «Шивилиг», «Көк-Тей», «Өөк», «Алдан-Маадыр», «Хемчик», «Бардык» совхозтарда эки чоруп турар. Бо ажыл-агыйлар органиктиг чемишчидилге төгериниң планын 100—149,7 хуу чедир күүсеткилээн. Ылаңгыя Бии-Хем районнуң «Шивилиг» совхозунуң көргүзүү бедик. Ол ажыл-агый 3000 тонна органиктиг чемишчидилге төгер планын 4490 тонна кылдыр боттандырган. Чамдык совхозтарда ындыг өөрүнчүү байдалдар турда Тандыда «Тиилелге», «Шамбалыг», Каа-Хемде «Совет Тыва», Тес-Хемде «Тес-Хем» совхозтар хову-шөлдерже ам-даа чаңгыс грамм-даа органиктиг чемишчидилге үндүрүп төкпээн. Ындыг ажыл-агыйларга «Бүрен», «Кызыл тук», «Россия», «Найырал», «Тыва» совхозтар база хамааржыр. Олар органиктиг чемишчидилге төгериниң планын чүгле 2,6—5,2 хуу-ла күүсеткилээн болуп турар.

Ажыл-агыйларның амгы сорулгазы болза, органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни ажыглаарын өкижидер талазы-биле хемчегелер дугайында чарлаттынган шалыпчы айга идепкейлиг киржип, ол ажылдың темпизин бедидерин чедип алыры болур.

ИЮНЬ 16 ССРЭ-ниң Дээди Совединге СОҢГУЛДА ХҮНҮ

А. Н. КОСЫГИН-БИЛЕ СОҢГУКЧУЛАР УЖУРАШКАН

МОСКВА. (СЭТА). Июнь 12-де ССР Эвилелиниң Улуг театрынга Москва хоорай соңгулда округунуң ажылчы чоннарының төлээлекчилериниң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң депутадынга кандидат, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Алексей Николаевич Косыгин**-биле ужуражышкыны болган.

Соңгулда мурнунун хуралының президиумунда — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП Москва хооркомунуң бирги секретары В. В. Гришин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы К. Т. Мазуров, найысылалдың партия болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, бүдүрүлгениң сураглыг кижилери, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары.

Москва хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы В. Ф. Промыслов хуралды ажыткан. СЭКП ТК-ның бүгү соңгукчуларга, ССРЭ-ниң хамаатыларынга Кыйгырыынга сорук кирген найысылалдың ажылчы чоннары бүгү күштерин, билиглерин болгаш чогаадыкчы энергиязын 1974 чылдың, бүгү беш чылдың планын чедиишкиннiг күүседиринче угландырып турар дээрзин ол демдеглээн.

Чедип алдынган бүгү чедиишкиннер болгаш бүдүрген үүле-иштер — ол дээрге, бүгү улустуң күш-ажылының, Коммунистиг партияның шын, эртемге үндезилеттинген политиказының, СЭКП Төп Комитединин, ТК-ның Политбюрозунун, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Леонид Ильич Брежневтиң хөй талалыг, эчиссорулгаже чүткүлүг ажыл-чорудулгазының түңнели-дир деп чүвени москвачылар, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, эки билип турар. Болуп эрткилээн соңгулда мурнунуң хуралдарынга найысылалдың ажыл-ишчилери партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларын — эштер Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин оларны болгаш СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң өске-даа кежигүннерин, депутаттарга боттарының бир дугаар кандидаттары кылдыр депшиткен деп, оратор чугаалаан.

Бөгүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле Москва хоорай соңгулда округунуң төлээлекчилери депутатка кандидат эш А. Н. Косыгин-биле ужуражыр дээш чыылган-дыр деп, ол уламчылап чугаалаан. Москвачылар Алексей Николаевич Косыгинни ССРЭ-нин Дээди Совединиң депутадынга болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга соңгувушаан, аңаа бүзүрелди каш удаа көргүзүп келген. А. Н. Косыгин бедик бүзүрелди алдарлыы-биле бадыткап турар.

Хуралдың хүндүлүг президиумун СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозу составтыг кылдыр чаңгыс үн-биле соңгаан.

Москваның Орджоникидзе аттыг станок тудуушкун заводунуң слесары, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы — депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи С. Н. Ефимушкин А. Н. Косыгинниң амыдыралчы оруунун, күрүне, партия болгаш хөй-ниити ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалаан. Соңгулда хүнүнде, июнь 16-да, коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкының чаңгыс эп-сеткил-биле бээриниче бүгү соңгукчуларны ол кыйырган.

Ужуражышкынга техниктиг эртемниниң доктору, ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының лауреады, Күрүненiң трактор талазы-биле эртемшинчилелдиң эвилел институдунуң килдис эргелекчизи И. И. Трепененков, Москваның күрүне университединиң студентизи Ольга Воронкова, № 1 бажың-тудуг комбинадының № 5 монтаж эргелелинiң начальниги Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Г. И. Ламоткин, № 28 эмнелгениң эмчизи Л. М. Макарова олар түве чугаалаан.

Улустуң чаагай чоруунуң дугайында, бистиң Төрээн чурттувустуң улам ыңайгы чечектедиишкиниинiң дугайында партияның болгаш Совет чазактың могаг чок сагыш салыышкыны чурттуң бүгү ажыл-ишчилериниң сеткил-сагыжының хаңызындан хүлээп көрүүшкүүнү болгаш өөрүп четтиришкинiн хайыктырып турар деп, ораторлар демдеглээн. Соңгулда хүнү Коммунистиг партияның, Совет күрүненiң иштики болгаш даштыкы политиказын совет улустуң чаңгыс эп-сеткил-биле деткип турарының чаа чайыннанчак херечизи болур деп, санал бергеннер демдеглеп турган.

Хуралга А. Н. Косыгинниң чугаазын чыылганнар чыыыбиле уткаан. Бедик бүзүрелди көргүскени дээш сеткил-сагыжының хаңызындан өөрүп четтиришкинiн окруттуң соңгукчуларынга ол илергейлеп, бо бүзүрелди бадыткаар дээш бүгү чүвени кылырын, бодунуң бүгү күштерин, билиглерин, бүгү энергиязын коммунизмниң тиилелгези дээш, ленинчи Коммунистиг партияның политиказын амыдыралга боттандырар дээш демиселге моон соңгаар-даа бээрин бүзүреткен.

Партияның XXIV съездизинiң ажылдап кылган угланыышкынын ажылчын аңгы, колхозчу тараачыннар, интеллигенция, бистиң чуртувустуң бүгү нациялары, биче-буурай улустары изин-биле чүүлдүзүнүп көрген болгаш амыдыралга чедиишкиниг боттандырып турар дээрзин оратор чугаалаан.

Коммунистиг партияның, эш Л. И. Брежнев баштаан ооң Төп Комитединиң болгаш Политбюрозунуң адрезинге сеткил-сагыштын хаңызындан найыралчы сөстери дээш, коммунистиг тургузуушкунда чаа-чаа тиилелгелериниң оруу-биле совет улусту бүзүрелдиг баштап бар чоруур СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын чаңгыс эп-сеткил-биле бүрүн чүүлдүзүнүп турары дээш чыылганнарга изиг өөрүп четтиришкинiн депутатка кандидат илергейлээн.

Бистиң партиязыс болза бистиң улузувуска мөзү болгаш революсчу энергияны болгаш ажылгыр чорукту бодунуң ажыл-чорудулгазынга сиңниктирип турар деп, А. Н. Косыгин демдеглээн. Бистиң улузувус бистиң партиязыстың улуг идеалдарынга, коммунизмниң идеялдарынга сорук кирген. Партия улусту чаа күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруктарже сорук киргин турар. Коммунистер коммунистиг келир чыыткылыг үеним тудугжуларының бирги одуруларында чоруп турар. Бистиң улуг ажыл-херээвистиң келир үеде тиилелгезиниң быжыг магадылалы — партияның болгаш улустуң чаңгыс эвинде.

РСФСР-НИҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле РСФСР-ниң соңгулда комиссиязының эзлчелиг хуралы А. В. Викторовтуң даргалаашкыны-биле июнь 12-де болуп эткен.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдага белеткелдериниң чоруп турарының дугайында Коми АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. К. Устинованың, ажылчы чоннар депутаттарының Калинин область Совединиң күүскомунуң секретары В. М. Куровтуң ялеткелдерин комиссия дыңнап, чугаалашкан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдага белеткел ажылдары Коми АССР-де болгаш Калинин области сөөлгү үеде ужуражыр комиссия демдеглээн. ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарының кандидаттары-биле ужуражышкыннар политиктиг идепкейниң байдалынга эртип турар. Соңгукчулар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ленинчи иштики болгаш даштыкы политиказын изин-биле чүүлдүзүнүп, коммунистиниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бузулбас эвилели дээш бадылаашкының бээрин илергейлеп турар.

Соңгулда хүнүн эрттиреринде чер болганда организастехниктиг хемчегелерни боттандырып турар, соңгулда участоктарын эргежок чугула бүгү чүүлдер-биле хандырган.

Соңгулда хүнүнде РСФСР-ниң соңгулда комиссиязының ажылдаарының хүн чурумун ук хуралга база чугаалашкан.

ЧЕДИИШКИННИГ УТКУУР

Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы» колхозта партком соңгулдага белеткелдерин тускай план өзугаар чорудуп турар. Колхоз төвүнде агитпунктуда көскy агитацияны эки дерип шимээн. Ында лозунг, плакаттардан аңгыда соңгулдага хамаарышкан материалдарны көргүзүп аскан тускай булуңну тургускан. Бо хүннерде партия организациязында 42 агитатор соңгукчулар ортузунда политиктиг ажылды чорудуп турар. Агитаторлар У. Ооржак, З. Ооржак, В. Сат, Л. Ондар, А. Куулар болгаш өскелер-даа соңгукчуларга СЭКП Төп Комитединиң соңгулда мурнунуң Кыйгырынын таныштырып, ону чонга тода болгаш билдингир кылдыр тайылбырлап берген. Соңгулда хүнүн чедиишкиниг уткуп, СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга харыы кылдыр колхозтуң ажыл-ишчилери тодарадыкчы чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш сорук кирген ажылдап турарлар.

О. САЙЫН.

Конгресс ажыттынган

Одар-белчиир талазы-биле делегейниң XII конгрезинге чугаалажыры-биле «Хөрзүн — үнүш — дириг амытаннар — мал продукциязы» деп айтырыгны киргген. Москвада июнь 12-де ажыттынган бо шуулганда делегейниң барык 50 чурттарының кол-кол специалистери болгаш эртемденнери киржип турар.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри Д. С. Полянский эге сөзү-биле конгрессти ажыткан.

Мал ажылын чедиишкиниг хөгжүдеринге чемгерилге баазазының ужур-дузазының дугайын ол чугаалап турган, бойдустуң чайгаар бүткен одарларын, сиген кезер черлерин өкижидер, суггаттыг одарларны тургузар, мал чеми бүгү культураларның дүжүткүрүн бедидер талазы-биле Совет Эвилелинде улуг ажылдарны кылып турарын чугаалаан.

Янзы-бүрү чурттарның эртемденнериниң коллективтиг күжениишкиниери-биле шинтпирлээри эргежок чугула болуп турар улуг болгаш чугула ажылдарның мал чемниң бүдүрүлгезинде тыптып кээп турарын эш Полянский оон ыңай демдеглээн. Одар-белчиир талазы-биле делегей конгрези көдээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин бедидериниң эрге-ажыынга, бүгү чурттарның улустарының амыдырал деңнелин бедидериниң айтырынга бараан боол, эртемни болгаш практиканы чоокшулаштырар чаагай сорулганы боттандырарынга дуза чедирер дээрзинге бүзүрелин ол илергейлээн.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң конгресске чоруткан байыр чедириишкинин аңаа номчаан.

Конгресс июнь 20-де чедир ажылдаар.

(СЭТА-ның корр).

Одар-белчиир талазы-биле делегейниң XII конгрезинге

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң чазааның өмүнээзинден делегейниң одар-белчиир талазы-биле XII конгрезиниң киржикчилеринге байыр чедирип тур мен.

Конгресстиң ажыл-чорудулгазы делегейниң артем-техниктиг кады ажылдажылгазын калбаа-биле база үре-түңнелдиг чорударының ролю болгаш ужур-дузазы чайгылыш чок өзүп турар үеде эртип турар. Одар-белчиир болза көдээ ажыл-агыйның чугула кезээ болуп, кижи төрелгетенге эң үнелиг чем продуктуларын берип турар адыр, мал ажылынга депшилгениң чугула кезээ болуп турар.

Конгресстиң ажылының үезинде чугула айтырыгларны бүгү талалыг чугаалажып көөрү, чогаадыкчы санал-оналы солчуушкуннары — одар-белчиир талазы-биле эртемни болгаш практиканы улам ыңай хөгжүдериниң херээнге бараан болур болгаш улустар аразынга бот-бодун билчир чорукту өкижиде-ринге база найыралды быжыглаарынга дузалаар.

Үре-түңнелдиг ажылдаарын болгаш ол чаагай херекке улуг-улуг чедиишкиннерлиг болуруи одар-белчиир талазы-биле делегейниң XII конгрезиниң киржикчилеринге күзедям.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫ

А. КОСЫГИН.

Республика үлетпүрүнде

КӨДЭЭНИҢ ИШЧИЛЕРИНГЕ

Бистиң республиканың экономиказын шапкын хөгжүдер дээш партия болгаш чазак доктаамал кичээнгейни салып турар. Ооң тодаргай херечизи—Тыванның колхозтарынга болгаш совхозтарынга чылдыҥ-на янзы-бүрү маркалыг чаа техниканың хөй саны-биле кээп турары болур.

Көдээ ажыл-агый техниказы частың сөөлгү, чайның башкы айларында биске хөй кээр. Чүге дээрге мал чеминиҥ белеткели удавас эгелээр, ооҥ соон дарый дүжүт ажаап алыышкыны келир.

Тыванның көдээ ишчилери бо хүннерде янзы-бүрү машина, техниканы хөйү-биле ап эгелээн. Сиген ажаап алырынга херектиг муҥ ажыг кезек техника колхозтарда, совхозтарда четкен. 106 силос комбайннары бисте немешкен. Сенаж салыр бедик бүдүрүкчүлүг машиналар 50 ажыг келген.

Дүжүт ажаап алыышкынынга херектиг техниканың саны 500 ажыып турар. Оларның аразында күчүлүг «Сибиряктар» 178, ЖВН-6 жаткалар—90, тараа арыглаар машиналар 96 болгаш оон-даа өске. Ажылагыйларныҥ чагыткан комбайннарын оларныҥ комбайнерлери Абакандан хүлээп алгаш, колхозунга азы совхозунга чедирип кээрин организастаан. Ол чорук техникага камхайыра чок болур чүүлдерни болдурбайн турар. «Революцияның чалбыыжы», ССРЭ-ниҥ 50 чылы аттыг, «Саян» болгаш оон-даа өске ажылагыйлар чагыткан комбайннар эккеп алырын эки организастаан.

Ындыг болзажок бо ажылда чамдык четпестериҥ барын демдеглээр херек. Үүрмек техниканыҥ сөөртүлгезин Кызылдың КТЭК чери шулууддатпайн турар. Пресс-подборщиктер, шараан саваҥ чүдүрер механизмнериҥ чамдызы эрткен чылдан бээр сөөртүнмээн, Абаканыҥ складтарында чытпышаан.

В. ДУБАТОВ,
республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкынының хандырылга килдизиниҥ начальниги.

ЧОГААДЫП ТЫПКАННАР

«Тыва кобальт» комбинаттың гидрометаллургия цегиниҥ ажылчыннары эвээш чарыгдалдыг, эки шынарлыг продукцияны — кобальт концентрадын бүдүрер дээш чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап турар. Бүдүрүлгениҥ технологиязын сайзыраҥгайжыдып, чигэттиҥ база электроэнергияныҥ камнаалгазын ап, дериг-херекселлериҥ ажылдаар шинээзин узадып, идегелдиг болдурар он бешче чогаадыкчы болгаш чаартыкчы саналдарны киргеп. Руда үүрмектээр «МИР-900» деп маркалыг даш дээрбезиниҥ подшипниктерин үр үеде ажылаар чаа арганы слесарь Анатолий Сырейшиков чогааткан. Ону цехтиҥ ажылычга шиҥгээдип киирерге чылда 1300 рубльдин камнаалгазын бээр болган. Ол-ла цехте аппаратчы Валерий Ивановтуҥ чогаадыкчы саналын ёзугаар эзилдириг шүүрээрин экижиткен, ооҥ ачызында ажылдың темпизи бедээн.

Хову-Аксыныҥ металлургтары чаа чүүлдү дилеп тывар дээш чарышты калбарткан. Чогаадыкчы чаартыкчыларныҥ ам-даа хөйүү тывары билдингир.

О. КОРОДА.

АССОРТИМЕНТ КӨВҮДЭЭН

Тодарадыкчы чылдың эрткен беш айларында куш-ажылчы эки көргүзүглериг болган үлетпүр бүдүрүлгелериниҥ бирээзи сүт комбинады. Ол хөй салбырларлыг бүдүрүлге январь—май айларда 1 млн. 710 муҥ рубльдиҥ нийти продукциязын бээр планныг онаалдазын 106,3 хуу, продукция сайгарарының планын 107,7 хуу боттандырган.

Кызылдың диетпродуктулар цегиниҥ коллективи комбинаттың адырлар аразында калбарган социалистиг чарыжынга ам моон-биле ийи удаа тиилекчи болуп үнген. Чалаҥ сүт бүдүрүп үндүреринiҥ май айда планныг онаалдазын 110 хуу күүседкен.

Бо цехтиҥ ажылдакчылары найысылалдың чурттакчыларынга сүт продуктуларын савалап берип турар апарган. Ынчаар кылган сүт продуктуларын садып алыкчылар күзелдии-биле ап турар. Социалистиг чарышка ук цехте бригадир В. Добрякова, ажылчыннар М. Зимникова, В. Игошина, М. Прасова олар мурнал турар.

Бо комбинаттың коллективи тодарадыкчы чылда сүт продукциязының 5 тоннадан эвээш эвес чаа хевирии бүдүрүлгеге шиҥгээдип алырын көрген. Амгы үеде ында шоколадтыг мороженое бүдүрүп үндүрүп эгелээн. Чалаҥ сүт продукциязын ажылдап кылырының беш айларда планныг онаалдазын коллектив 118 хуу күүседкен.

Бистиҥ корр.

Совет Эвилелинин хүн бүрүдеги дузаламчызының ачызы-биле Тыва Арат Республика ленинчи кооператив планын боттандырарын 1928 чылда эгелээн. Ынчан көдээ ажыл-агыйга баштайгы бүдүрүлге каттыжыышкыннары элээн каш орус суурларга тыптып келгилээн. Ол болза, ботбодунга дузалажылганын тараачын комитеттери, машина эштежилгези турган. Оларга ядыы болгаш ортумак тараачыннар каттышкан. Быжыкканының хире-чергези-биле олар арай сөөлзүредир черни дем-биле ажылдап кылыр эштежилгелер (ЧАЭ) болгаш көдээ ажыл-агый артельдери кылдыр чаарты организастаттынган.

Тывага күш-ажылчы араттарның ортузунга черни дем-биле ажылдап кылыр эштежилгелер 1929 чылдан бээр организастаттынган. 1930 чылда ындыг эштежилгелерге 377 өреге киргеп турган.

1931 чылдың июльда ТАР-ның колхозчуларының I съездизи болуп эрткен. Съездиге коллективтиг каттыжыышкыннарның 193 төлөөлекчизи, ооҥ иштинде тыва каттыжыышкыннардан 159 кижи киришкен. Ук съездиге ССРЭ-нин, Коминтернинiҥ, Даг-Алтайныҥ, Хакасияның төлөөлекчилери, ТАР-ның намының база чазааның удуртукчулары олурушкан. Съездиге Тывада коллективизацияның чорудулгазының дугайында дыннадыгны кылган болгаш санал-онал, дуржулга солчуушкуну болган. Съезд чангыс зай удуртукчу органны—колхоз төвүн сонгаан.

Республиканың колхозчуларының I съездизи Тыванның араттарының болгаш тараажыларының коллективтиг амыдыралының тургузуушкунунга улуг рольду ойнаан.

1931 чылдың төнчүзүнге чедир Тывага 303 ЧАЭ тургустунган, оларга 6429 арат өрегелер киргеп. Ынчан 516 өрегелиг 16 көдээ ажылагый артели база турган. 32 өрегени каттыштырган көдээ ажыл-агый коммуназы Тарлагга тургустунган. Оон ангыда машинаны дем-биле ажылдаар 58 эштежилге база тыптып келген. 1936—1939 чылдарда орус чурттакчылыг суурлар Кара-Булунга, Арыг-Бажыныга, Чербиге чаа колхозтар организастаттынган.

Совет Эвилелинин составынга Тыванның кирген үезинде, тодаргайлаарга, 1944 чылда, 21 колхозка болгаш 123 МЧАЭ-ге 4216 арат болгаш тараачын өрегелер хаара туттунган турган. Ол кооперативтиг ажылагыйларның тарылга шөлү 17,7 муҥ га, мыйыстыг бода малы 4,9 муҥ баш, хой, өшкүү—12,1 муҥ баш, чылгызы—5,2 муҥ баш, трактору 15 сан турган.

1944 чылдың октябрьда Совет Эвилелинин составынга ТАР-ның киргенинiҥ соонда коллективизацияның темпилерин дүргедедиринге болгаш улус ажыл-агыйын улам ынай шапкын хөгжүдеринге таарымчалыг байдалдар тургустунган. Тывага совет күрүненiҥ көргүзүп турар материал-техниктиг дузаламчызының хемчээли улуу-биле өскен. Чүгле 1945—46 чылларда безин Тыванның көдээ ажыл-агыйынга ажыглаары-биле 74 тракторну, 8 комбайнны, 20 автомашинаны, 710 сенокосилканы, 178 молотилканы Совет Эвилели чорудуп берген.

Тывага көдээ ажыл-агыйны коллективизастаары 1953 чылда доозулган. Ленинчи кооператив планын амыдыралга боттандырганының түүнелинде, бистин чүргүвүстүн хөй националдыг ажы-дүнма улустарының хөрам чок дузаламчызының ачызы-биле Тыванның колхозтарының материал-техниктиг баазазын, мал чеминiҥ суурун быжыглаарының, малдың уксазын экижидиринiҥ, чер ажылының культуразын бедидиринiҥ, араттарны сууржун амыдыралче шилчидиринiҥ талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажыл чоруттунган.

Колхозтар мурнунда бичии, үүрмек ажыл-агыйлар турганындан бирги класстың техниказы-биле дериттинген, экономика талазы-биле быжыккан, улуг ажыл-агыйлар апарган.

Амгы үеде республиканда 22 колхозта 6357 колхозчу өреге, 12.115 колхоз кежигүнү санаттынып турар. Колхозтарга 1387 муҥ га черни быжыглаан, оон иштинде тарылга шөлү 87,5 муҥ га. Колхозтарның мыйыстыг бода малы 31,1 муҥ баш, хаван 3,4 муҥ, хой, өшкү—349 муҥ, чылгы 11,1 муҥ баш болуп турар. Оларда тракторлар 555, тараа комбайннары 171, чүк автомашиналары 570. 1973 чылдың түүнели-биле алырга, колхозтар саар чангыс инекке онааштыр 1300 кг сүттү, бир хойдан 1,6 кг дүктү, гектар черден 9 центнер тараазы ап турар. Хуваашпас фонд бир колхозка ортумаа-биле 1520 муҥ рубль онаажып турар, а акша орулгазы ортумаа-биле 647 муҥ рубль болуп турар.

Колхозчуларның күш-ажылының магадылаттынган акша төлевирин киирген чорук күш-ажылга оларның сонуургалын улгаттырган, колхозчуларның амыдыралының материалдыг деннелин дыка белдиткен. Колхозчуларга кижи-хүннү төлөөри чыл бүрү улам бедип турар. Чижээ, 1973 чылда колхозтарга чангыс кижи-хүннүн төлевири 3 рубль 57 көпеек болган. Механизацияның өскени-биле чергелештир, колхозчуларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүү дыка бедээн. Бир эвес 1950 чылда ажылдап турар бир колхозчуга онааштыр ортумаа-биле 537 рубль түннүг ниити продукцияны бүдүргеп турган болза, 1973 чылда 1690 рубль түннүг продукцияны бүдүргеп. Оон алырга, ол үе дүргузунда колхозтарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 3,1 катап өскен-дир.

Колхозчуларның культуразы болгаш амыдыралы таныттынмас кылдыр өскерилген. Колхозчу суур бүрүзүнде школа, медицина пунктузу, культура-чырыдыышкынның болгаш амыдырал хандырылгазының албан черлери бар. Колхозчуларның уруглары интернаттарда болгаш школаназы четпээн уругларның албан черлеринде турар. Бүгү суурлар электрижиттинген болгаш радиожуттунган.

Колхоз бүдүрүлгезиниҥ хөгжүлдези-биле кады колхоз бүдүрүлгезинде дээди болгаш ортумак тускай эртемниг специалистериҥ саны көвүдеп турар.

Колхозтарның экономиказының үзүктел чок өзүлдезинiҥ база быжыглаашкынының, бүдүрүлгени организастаарының экижээнинiҥ, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн, колхозчуларның культура-амыдырал деннелинiҥ бедээнинiҥ түүнелинде, колхозтар база-ла совхозтардан ылгал чок, сайзырангай ажыл-агыйлар болуп бар чоруур. Бо бүгү дээрге ленинчи кооператив планын боттандырганының чаагай үреттүннели-дир.

«Колхоз—ол дээрге тараачыннарга коммунизмнiҥ школазы-дыр» деп, колхозчуларның үшкү Бүгү-эвилел съездизинге 1969 чылда хүлээп алган колхозтуҥ чижек Уставында айыткан.

Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер талазы-биле колхозчу тараачыннарның мурнунга улуг сорулгаларны СЭКП-нiҥ XXIV съездизи салган. Бистиҥ республиканың колхозчулары Бүгү-эвилелдiҥ социалистиг чарыжынга киришпишаан, тоску беш чыл планында айыткан сорулгаларны амыдыралга боттандырар дээш бүгү күштерни салып турарлар.

Н. ИКОННИКОВ,
республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозунуҥ колхозтар хөрээниҥ талазы-биле килдизиниҥ начальниги.

Совет Тыванын 30 чылдыгына

ТЫВАГА ЛЕНИНЧИ КООПЕРАТИВ ПЛАНЫ

ИЮНЬ 16 ССРЭ-ниҥ Дээди Совединге СОҢГУЛДА ХҮНҮ

БҮГҮ ЧҮВЕ БЕЛЕН

Кызылда көдээ ажыл-агыйның № 3 профессионал-техниктиг училищезинде № 15 соҥгулда участогунуҥ төвү № 2 агитпункт туруп турар. Ол—хоорайда эки ажылдың агитпунктуларының бирээзи.

Агитпунктуҥ өрээлинде шывыглыг столларда «Тувинская правда», «Труд» солунарны, «За рубежом», «Көдээ ажыл-агыйның экономиказы», «Совет профсвилелдери», «Агитатор» журналларны, орус болгаш тыва дылларда «Соҥгулда дугайында дүрүмнерни» делген салган, а ССРЭ-нiҥ Дээди Совединге депутаттарның кандидаттарының допчу намдарларын, участокка хамааржып турар девискээрниҥ схема-чуруун, хамаарышкан партия организацияларының даҥзызын, соҥгулда плакаттарын ханада аскан.

Профессионал-техниктиг училищениҥ директору Кирилл Филимонович Шишигин 1956 чылдан бээр № 2 агитпунктунуҥ эргелекчизинде ажылдап турар.

— Бистиҥ агитпункт ССРЭ-нiҥ Дээди Совединге соҥгулдага белеткел үезинде партия организацияларының секретарларының хуралдарын ийи удаа эрттирген бис. Истелге изоляторунуҥ, № 35 профтехучилищениҥ, Кызылдың септелге-тудуг участогунуҥ, тудуг көзектериниҥ комбинадыныҥ, «Тыва септелге-тудуг» трезициҥ, Телевидение болгаш радиодамчыдылга комитединиҥ партия организацияларының секретарылары-биле агитколлективтерни тургузуп, соҥгукчуларны чурттап турар черниҥ айы-биле суртаал ажылын чорудар дугайында айтырыгны агитпунктуҥ ажылының планын чугаалажып, чугула кампанияга хамаарышкан бүгү-ле айтырыгларны бир демниг шиитпирлеп турдувус. Оон түүнелинде соҥгукчуларның даҥзызы ногуур үезинде тургустунган болгаш хынаттынган. 1500 ажыт соҥгукчу бистиҥ участокка кээп, коммунистерниҥ болгаш партия кежигүнү эвестерниҥ кандидаттары дээш боттарының бадылаашкынын бээр—деп, Кирилл Филимонович чугаалап турар.

Агитпункт тус-тус партия организацияларынга даянып алгаш, ССРЭ-ниҥ Дээди Совединге соҥгулдага белеткел үезинде чамдык эки ажылдарны чоруткан. ССРЭ-ниҥ Дээди Совединге депутаттың кандидады-биле ужуражылгалар хоорайга болуп турда, соҥгукчуларны ынаар чалаарынче олар дээш тайылбыр ажылын чорударынче агитаторларны мөөҥнээн, хоорай Совединиҥ депутаттары-биле ужуражылгаларны, делегей байдалының, совет соҥгулда системазының дугайында лекцияларны организастаан. Суббота кежээлериде аныяк соҥгукчуларның айтырыглар болгаш харылар кежээлерин эрттирген. Училищеде өөренип турар аныяк соҥгукчулар-биле бүдүрүлгениҥ мурнакчыларының болгаш хоочуннарның ужуражылгазы солун болган.

Бо неделяның эгезинде-ле соҥгулда хүнүнде бадылаашкын бээр өрээлди чугайлааш, будуп белеткеп, кабиналарны, бадылаашкын урналарын тургускан.

— Соҥгулда хүнүнде өөредилге черин байырланчыг кылдыр дерип шимээр бис. Хөглүг музыка чаҥыланыр, боттывыҥгыр уран чүүл болгүмнериниҥ артистери эалдап кээп, оюн концертин көргүзер, Буфеттер болгаш дыштанылга өрээли ажылдаар. Чаҥыс сөс-биле чугаалаарга, бадылаашкын бээр дээш келген соҥгукчу бүрүзүн чылыы-биле хүлээп ап, аҥаа таарымчалыг бүгү байдалды тургузар бис. Соҥгулдага белеткел үезинде «Тыва септелге-тудуг» трезициҥ, профтехучилищениҥ, Телевидение болгаш радиодамчыдылга комитединиҥ партия организацияларының агитасмассалыг ажылдарны чорудар талазы-биле эки ажылдааның демдеглээр ужурлуг. Бо чугула политиктиг кампанияны чедишкиннiг эрттирерiнге бүрүү-биле белен бис—деп, агитпунктуҥ эргелекчизи К. Ф. Шишигин түүнелинде чугаалады.

ЧУРУКТА: агитпункт эргелекчизи К. Ф. Шишигин (ортузунда), № 3 профтехучилищениҥ эки агитаторлары Э. Н. Мандышпаа (оҥ талазында) болгаш Л. Н. Шурышева олар-биле.

Сөзү болгаш фотозу
А. Чараш-оолдуу.

МАЛЧЫННАР СЛЁДУ

МУГУР-АКСЫ. (Радио-биле). Мөҥгүн-Тайга районнуҥ хоочун болгаш аныяк малчыннарының слёду болуп эрткен. Ону СЭКП райкомунуҥ бирги секретары О. Шагдыр-оол ажыткан. Слётка тоску беш чылдың тодарадыкчы чылының эрткен айларының түүнелдери болгаш моон соҥгаргы сорулгалар дугайында чугаалашкан.

Районнуҥ малчыннары бо чылдың эрткен айларында багай эвес көргүзүглериг болган. 40 ажыг хойжу чүс баш төрүүр хойга онааштыр 95—100 хураганны дорулуруп өстүрген. «Малчын» колхозтуҥ хойжузу, Тыва АССР-ниҥ алдарлыг малчыны Доҥгак Биче-оол чүс баштан-на 100 хураганны алгаш, районнуҥ хойжуларының социалистиг чарыжының бирги одуруунда чоруп турар.

Хойжу бригадалардан «Мөгөн-Бүрен» колхозунуҥ № 1 хойжу бригадазының малчыннары эки көргүзүглүг болуп, чүс баш хойдан-на 89 хураганны дорулуруп өстүрген.

Слётка хөй чылда малчыннап ажылдаан, дуржулгалыг эштер боттарының арга-дуржулгазын аныяк малчыннарга чугаалап берген. Хоочун малчыннар Доҥгак Биче-оол, Михаил Көже («Мөгөн-Бүрен» колхоз) оларның чугаазын чыылганнар улуг сонуургалбиле дыҥнаан.

Чөөн-Хемчик районда «Алдан-Маадыр» совхозтуҥ хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ооржак Дажы-Намчал слёттуҥ ажылынга киржип, бодунуҥ чедишкиннерин дыҥнадып, арга-дуржулгазын солушкан. Ол ышкаш Москвага болган тайбың талалакчыларының Конгрезиниҥ ажылынга киржип чораанын чугаалап берген.

Слёт малчыннарның СЭКП обкомунуҥ онгу пленумунуҥ шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга база моон соҥгаар чедишкиннiг ажылдаарынга дузалаан.

Түүнелинде мурнакчыларга шаҥналдарны тывыскан.

С. МОЛДУРГА.

Хүлээлге күүселдезин хынап тур бис

Тывага хой ажылын улам ынай хөгжүдер хемчеглерни айыткан СЭКП Тыва обкомунуҥ X пленумунуҥ шиитпирлерин боттандырарынга күш-ажылчы үлүүн киирер дээш Чөөн-Хемчик районда «Алдан-Маадыр» совхозтуҥ хойжулары кызымаккай ажылдап турар.

Ажыл-агыйда хойжу бригадаларның малчыннары беш чылдың тодарадыкчы чылында көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга киришпишаан, шээр малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуг чоруун белдер дээш бар курлавырларны база болдунар аргаларны ажыглап, малга ажаалганы экижидип турар. Кыштын берге үржүктары турза-даа, малчын бүрүзү малды кыштан хүр ажырып, хойнуҥ хураганнаашкынын чедишкиннiг эрттирген.

Беш хойжу бригадаларның төрүүр коданнарында хураганнаашкын адакталган. Хураганнар менди доругуп турар.

Совхоз бо чылын төрүүр 100 баш хойга онааштыр 93 хураганны алган. Хойжу бригадаларның чарыжынга коммунист Серен Ооржактын удуртканы Шекпээрде бригада чаш хураган камгалап ап доруктурар талазы-биле шылҥарап турар. Ол бригадада 13 кодан бар, оон 9-у төрүүр хой коданы. 2760 баш төрүүр хойнун колдуу хураганнапкан. Чамдык коданнарда төрүүр эвээш-ле хой арткан. Бригада барык-ла 200 чыгыы ийис хураган алган. Тодарадыкчы чылда Шекпээрниҥ хойжулары Оргу-Шөл бригадазын социалистиг чарышка кыйгыргаш, төрүүр 100 хойдан-на 93 хураганны алырын шиитпирлээн. Ам бригада хүлээлгезин ажыр күүседип, 100 хойдан 105 хураган алган. А оонбиле чарыштыг Оргу-Шөл бригадазы 100 хойга онааштыр 102 хураганны ап, база-ла хүлээлгезин күүсеткен.

Бо бригадаларның бедик көргүзүгүү чедип алырынга күш-ажылчы адаанныгжылга дузалаан. Кайы-даа бригада кудуруктап калырын күзевээн. Олар бот-боттарын ажар дээш шынап-ла карак кызыл ажылдаан.

Чаш хураганны онча-менди доруктургаш, мал бажы өстүрерiнге улуг үлүг-хүүзүн киирип турар хойжулар совхозта хөй. Оларның саны эрткен чылдардан арбыдаан. Чүс башка онааштыр 90-дан өрү хураган менди алган хойжулар 30 ажыг. Алган социалистиг хүлээлгезинде айыткан саннарын дыка ажырган хойжулар эвээш эвес. Чижээ, Ооржак Доржу төрүүр 100 хойдан 130 хураган алыр деп бедиткен хүлээлгени алгаш, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дажы-Намчал Чыртай-оолович Ооржак-биле чарыш салган. Ам Ооржак Доржу хүлээнгенинден 5 хураганны ажырган. А Дажы-Намчал Ооржак 125 хураган менди доруктурар дээн өзүн база ээлээн. Сарыглар Эртине социалистиг хүлээлгезинге 110 хураган дээн, а херек кырында 125-ти, Сарыглар Чимит-оол, Монгуш Өктек-оол 120-120 хураганны ап, хүлээлгелерин ажырган. Ооржак Серенниҥ көргүзүү 111 хураган. Ол ышкаш 100-тен өрү хураган алган Ондар Куртугбай, Монгуш Шалдан-оол, Ооржак Бопуяк болгаш өскелерни-даа адап болур.

«Алдан-Маадырның» хойжулары чедип алган чедишкинин быжыглавышаан, дүк кыргылдазын организастыг эгелээн.

М. СЕВЕН.

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН

САЯН ГЭС-ТЕ БӨГҮН

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында Саян — Шушенск ГЭС-тиҥ тудугжулары «Кижи бүрүзү — эҥ бүдүрүкчүлүг ажылдаар!» деп кыйгырыгны салып алган ажылдап турар. Чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш калбарган чарыштың мурнуку одуруунда Е. Розовка, В. Дутченкога, А. Налётовка удурткан комсомолчуаныяктарның бригадалары чоруп турар.

Боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин чедишкиннiг боттандырып турар ажылчыннарның саны хүн келген тудум көвүдеп турар. Оларның ийизин бо чуруктарда көргүстүвүс.

Солагай талакы чурукта тудугжу Урал Рузыкулов. Дашчы, бызаҥчы болгаш бетонщин мергежилдерлиг Рузыкулов хүн нормазын үргүлчү 115—120 хуу күүседип турар.

Оҥ талакы чурукта Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Михаил Яковлевич Лесников. Ол—суг күжү-биле ажылдаар станцияларның хоочун тудугжузу. Красноярск ГЭС-ке ажылдап тургаш, бедик атты алган. Аныяктарның сагыш човаҥгыр кижизидиҥчизи Михаил Яковлевични ГЭС тудуунуҥ бүгү коллективи хүндүлээр. Ооҥ удуртуп турар бригадазының ажылы базала эки.

П. ДЕМЕНТЬЕВТИҢ,
Фотолары.

ЧОЛААЧЫ-ДАА, ТУДУГЖУ-ДАА

«1921 чыл үмүп турда төрүттүнген, Тывага улусчу революция-биле чыллаш, ааскежиктиг кижи болгай мен» деп, «Тес-Хем» совхозтуҥ хоочун чолаачызы М. К. Тулга-Маадыр чугаалап чор. Тудугга хереглээр дилиг материалдары сөөрткен автомашина Берт-Даг суурже орукту чыыра тырткан чүве дег тутсуп орар, а кожа олурган чолаачым болунуҥ ажыл, амыдыралын үзүн орукту дургаар меҥээ хөөреп берип чорда, үеним эрткени билдирепес...

1940 чыл. Берт-Даг сумузунуҥ аныяктарын Теректиг-Хемге чаа школа тудар дээш чыып эгелээн. Оларның эҥ-не тудунгур, шевери Маадыр ол. Аныяктарны ынчан бызаҥнап, чазанырынга салымныг дирткен Калчан-Ойдуп акый удуртуп турган. Дараазында чылын Берт-Дагнын баштайгы школазының бажыны ажыглалга киргеп. Ам ол бажын совхоз төвүнде ортумак школаның интернады ол. Ында Тулга-Маадыр ышкаш кыптыгып чоруур аныяктарның чүткүлдүг күш-ажылы киргеп.

Аревэ үрүҥүҥ секретары Маадыр Кежигүнович 22 чыл улай автомашина чолаачылап келген. Оон чүгле партийжи стажы безин 30 чыл. Эрткен шиитпирлиг чылда хоочун бүдүрүлгечи 700 ажыг литр бензинни камнап алган. Ол ам оон-даа хөй кывар чүүлдү камнап алыр сорулганы салып алган ажылдап турар.

Чолаачы-даа, тудугжу-даа М. К. Тулга-Маадырның күш-ажылчы оруу «Тес-Хем» совхозтуҥ төвү—Берт-Даг суурнуҥ төөгүзү-биле хоолбашкан.

Б. ДОЮНДУП.

ССРЭ бистин чуртувуста

ДЕЛГЕЛГЕ

«Мал чемин бүдүрери-74» деп делегей делгелгези ССРЭ-нин улус ажыл-агый чедишкиннериниң делгелгезинде ажыттынган. Ону одар-белчиир талазы-биле Москвага ажыттынар делегей конгрезинге тураскааган. Малдарга болгаш куштарга чем белеткээр, бүдүрер, ажылдап кылыр, чем үлээр янзы-бүрү машиналарны, дериг-херекселдерни болгаш приборларны ында делгээн. Социалистиг чурттар—Венгрияның, Герман Демократтыг Республиканың, Чехословакияның, Югославияның техниказын ында калбаа-биле делгээн, Австрия, Бельгия, Италия, АКШ, Финляндия, Франция, Германияның Федеративтиг Республиказы, Швейцария боттарының бо талазы-биле техниказын база делгээн. Делегейниң байырлыг ажыдышкынына Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Көдээ ажылагый министри Дмитрий Степанович Полянский чүве чугаалаан.

СОҢГУЛДАГА БЕЛЕК

Удмуртияның нефть тывыкчылары чыл эгезинден бээр миллион тонна нефтини тыпкан. Күрүне даалгазынга немей чурттун одалга топтеринче 5 муң тонна одаар үүлдү берген. Чурттун нефть тывыжында аныяк район болуп турар ол девискээрге 2 миллион 750 муң тонна нефтини, азы эрткен чылгызындан 890 муң тонна хөйнү тыварын шиитпирлээн. Ону чедип алыры-биле 70 чаа скважинаны ажыглалга киирген, ол болза пландан бүдүн чартык катап хөй болуп турар.

Бедик көргүзүглерни чедип алыры-биле ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулда хүнүнге уткуштур коллективтерниң социалистиг чарыжы чер болганда калбарган.

Мал ажылы — шалыпчы фронт

ҮЛЕТПҮРГЕ ҮНДЕЗИЛЕП...

● **ОМСК.** Малды үлетпүрге үндезилеп семиртир талазыбиле социалистиг чарышка «Ильичинин турускаалы» колхоз тиилекчи болуп үнген. Ол колхозтуң мастерлери ажык шөлдерге малды бүдүн чыл үргүзүнда интенсивтиг чемгерип, семиртирин бир дугаарында чедип алган.

Амгы үеде бо принципти ёзугаар бүгү мыйыстыг бода малдың үштүн бир кезиин ынчаар азырап турар. Омскинин каларчылары Торээн чуртка чүс мун тонна эки шынарлыг эзти садар талазы-биле социалистиг хүлээлгезин күүселир дээш хүлээп алышкын черлеринче бирээзи-ле 350—370 кг дензилиг инектерни чорудуп турар. Беш айларның түнелин ёзугаар алырга, хүлээлге чедиишкиниг күүсеттинген.

● **ЛЕНИНГРАД.** «Детскосельский» совхозтун малчыннары ССРЭ-нин Дээди Советинге соңгулдага күш-ажылчы белектерлиг ужуражып турар. Эзт бүдүрер талазы-биле чартык чыл планын ажыр күүсеткен. Күрүнеге ийи муң ажыг тонна хаван эздин саткан.

Совхозтун хаван семирти азыраар комплекизи оон ангыда 17 муң хаван ооларын база азырап турар болгаш белеткел пунктуларынче пландан ажыр 150 тонна эзти чоруткан.

● **ВЛАДИМИР.** Меленков районнуң «Большевик» колхозунуң Дмитриевогорскиде фермазының мурнакчы саанчылары хүнде-ле бир инектен 20 болгаш оон-даа хөй ки... сүттү саап ап турар. Чайлаглаашкын үезинде саар инектерни шын үскен, дуржулгалыг каларчыларны шилип алган, оларларны, суттарылга черлерин чурумчуткан болгаш мал лагерьлерин механизастаан.

(СЭТА-ның корр.).

ТАРАА БЫЖЫП ЭГЕЛЭЭН

Кубань ховуларында күзүн чашкан тараалар быжып турар. Ей, Щербинов, Тимашев болгаш өске-даа районнарның ажыл-агыйларында тараа баш тыртып эгелээн. «Безостая-1», «Краснодарская-39» деп кызыл-тастарны азоттуг чемишчилгелер-биле чемгерип турар. Ынтыг агрохемчег чемиштиг, күштүг кызыл-тасты алыр ыганы чер ажылдыгларына берип турар.

Бо культураның бедик сорттары экономиктиг улуг ажыктыг болгаш аргалыг болуп турарын мурнакчы ажылдыг тараалан районнарның дуржулгазы херечилеп турар. Чижэ, үүгле сөөлгү дөрт чылда крайның колхозтары болгаш совхозтары туруштуг болгаш үнелиг кызыл-тасты сатканы дээш 26 миллион рубльди немей алган.

Кубаньның эки шынарлыг кызыл-тазын эрткен чылгызындан хөйнү садарын бо чылын көрүп турар.

КРАСНОДАР.

(СЭТА-ның корр).

КЕЗИЛДЕ КИДИҢ ТҮЛҮК

● **ТУЛА.** Ол областың ажыл-агыйлары сиген кезилдезинче шүүлап кирипкен. Новомосковское, Киреевское, Суворовское, Шекинское, Ленино, Одоевское районнарның мурнакчы ажыл-агыйлары сиген хээндектээр, витаминниг сиген талганын кылыр агрегаттарны ажыглап турар.

● **АЛМА-АТА.** Алма-Атаның микробиологтарының тургусканы бактериалдыг холумак шыктыг чемнерни Казахстанның мурнуу болгаш мурнуу-чөөн талазының ажылагыйлары сигенден белеткеп эгелээннер.

«Алма-Ата» совхозта мал чеми ногаан массаларга тускай дрожжа-холумактарын катай-хаара онгарларда силостап турар.

«Жигули»—Венгрияда эң нептерецгей совет марканың машиназы боон турар. Амгы үеде чуртта ындыг машиналар 70 муң чедир санаттынып турар, а 1975 чылга чедир оларның саны барык ийи катап көвүдээр.

Чурттар аразының кооперациязының шугуму-биле ВУР ол белен машиналар орнуунга «Жигулилерге» эптеп, кылыр дыка хөй кезектерни Тольяттиде автозаводче чорудуп берип турар.

ЧУРУКТА: Каройне Бабочаның суг соодукчузунуң термометр-хемчээкчизин хынап тур.

МТИ—СЭТА-ның фотозу.

НАЙЫРАЛДЫГ БЕСЕДА

СОФИЯ. (СЭТА). БКП Төп Комитединиң бирги секретары, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелинин Даргазы Т. Живков июнь 13-те СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның теоретиктиг болгаш информастыг «Тайбынның болгаш социализмниң айтырыглары» журналдың шеф-редактору К. И. Зародовту хүлээп алган.

Т. Живков «Тайбынның болгаш социализмнин айтырыглары» журналдың ажылын бедии-биле үнелеп, ол журналды партийжи актив сонуургал-биле номчуп турар болгаш коммунистернин теория талазы-биле белеткелинге дузалап турарын демдеглээн. Ону партия чырыышкынының системазында калбаа-биле ажыглап турар. БКП ТК моон-даа соңгаар ол журналдың ажылынга идепкейлиг киржип, аңаа бүгү талалыг деткимчени кылырын Т. Живков бадыткаан.

Беседа түректин ханызындан, найыралдыг байдалга эрткен.

М. Рахман хүлээп алган

ДАККА. (СЭТА). Бангладеш Улус Республиканың премьер-министри Муджибур Рахман республиканың улуг портуу — Читтагонгта суг дүвүнче киргеи судноларны болгаш портче орукта мина моондактарны аштап арыглаар талазы-биле ажыллы чоокта чаа дооскан совет камгалал экспедициянын начальниги контр-адмирал С. П. Зуенкону хүлээп алган.

Бангладештин улузунуң өмүнээзинден Муджибур Рахман чедирген дузаламчызы болгаш эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш Совет Эвилелинин чазааанга, совет камгалал экспедицияга изиг өөрүп четтириишкинни илергейлээн.

ЧАА ЧАЗАК ТУРГУСТУНГАН

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). Л. Тиндеманс баштаан бельги чазак дүшкен. Ол-ла хүн Л. Тиндеманс чаа чазакты тургускан. Даштыкы херектер министри Р. Ван Элсланд, национал камгалал министри П. Ванден Буйнантс, саң министри В. де Клерк, экономика министри А. Олефф болган.

Социал-христиан партияның база хосталга болгаш депшилге партиязының мурнундагы чазак коалициязынга валлоннар каттыжыышкын партиязының киргени-биле чазактың составынга өскерилгелер болгулаан. Валлоннар каттыжыышкын партиязы чаа чазакта үш албан-дужаалды алган.

Коалицияны калбарткан чорук парламентиге эң калбак деткимчени алырынче чазактың чүткүлдүү-биле тайылбырлаттынып турар. Үш партийжи чазак ам элээн турештуг болур, чүге дээрге, ук чазак мурнундагызы ышкаш эвээш нуруузунга эвес, а хөй нуруузунга даяныр апаар. Чаа чазак даңгыракты хүлээп алган. Чазактың составын парламентиге киирер дээн.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

● **ГАВАНА.** Кубаның херээженнер федерациязының (КХФ) секретарьларының национал семинары Гаванада ажылдап турар. Ооң ажылынга чурттуң бүгү можуларының төлээлекчилери киржип турар. Семинарның киржикчилери 'Федерацияның келир съездизинге белеткел-биле болгаш ооң хүрээлеңин калбартыры-биле холбашкан чугула хөй айтырыгларны чугаалажыр деп, семинар ажыттынып турда сөс ап чүве чугаалааш, КХФ-тиң чиңгине секретары Дора Карканьо дыңнаткан.

● **ВАШИНГТОН.** Чазактың дыңнадыг-барымдааларын ёзугаар алырга, июньнуң баштайгы неделязының дургузунда АКШ-ка 523 ажыл соксадыышкыны болган. Аңаа барык 310 муң ажыл-ишчи киришкен. Даараныла үлетпүрүнүң каттышкан ажылчыннар профэвилелинде бактаап турар 110 муң дааранныкчы нити-национал эң улуг ажыл соксадыышкынын чарлаан. Каттышкан Штаттарга сөөлгү 15 чыл дургузунда ындыг күштүг ажыл соксадыышкыны көстүп көрбээн.

● **МЕХИКО.** Гватемаланың чазаа чүс-чүс кижилерни өлүргени дээш бүрүн харыысалгага онаажыр деп, Төп Американың ажылчы чоннар конфедерациязының Мехикога тараткан документизинде чугаалаан. Амы-тынын оскуиганнарның хөй нуруузу политиктиг репрессияларның айылынга таварышкан деп, ында демдеглээн. Ам Гватемалада кедереп турар дүржок ажылалдарны, хоойлу-дүрүм сагывас чоруктарны доп-дораан соксадырын документиде негээн.

Эрге-чагырга холгаарлаарынга дерзин чагырыкчы идегет Аран Осориоиуң ханныг ёзучурумукуң быжыгланып алырынга ажыглап турар аргалары кижилер тудуп хоругдаар болгаш өлүрер үүлгедиглер болу берген. Өске үзелдиглер деп санатканнарны кырып узуткаарынга чуртта фашистиг өлүрүкчү «Мано бланко», «Өлүм эскадрону» болгаш ооң-даа өске организациялар киржип турар.

● **БУЭНОС-АЙРЕС.** Кижиниң эргелери дээш демиселдиң аргентин лигазының Буэнос-Айреске болган съездизиниң делегаттары реакцияның улуска удур хөделиишкиндерине удур, конституция ёзу-чурумун, демократтыг чаалап алышкыннарны камгалаары дээш турушкан. Ооң ажылынга парламентиниң депутаттары, политиктиг партияларның, профэвилелдерниң болгаш хөй нити организацияларының төлээлекчилери киришкен.

Съездиге Чилиниң, Уругвайның болгаш Парагвайның реаксылыг ёзу-чурумнарының кызагдалынга туттурган политиктиг хоругдатканнар-биле эп-сеткил каттыштырылгазының резолюциязын үндүрген.

● **ЛОНДОН.** Англияда өртектерниң соксаал чок улгадып турарының уламындан фунт стерлинг акшаның бараан садып алыр шинээзи дорайтап турар. Фунт стерлингтиң бараан садып алыр шинээзи сөөлгү он чыл дургузунда барык ийи катап кызырылган.

(СЭТА).

ДЕЛЕГЕЙ бо хүннерде

ЛУИС КОРВАЛАНГА ХОСТАЛГА!

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Сантьягодан дүвүренчиг медээ келгеи. Луис Корваланны болгаш Улусчу чаңгыс эптиң бөлүк хөй ажылдакчыларын күш-биле чок хылырының планын күүседиринге хунта белеткени бергеи.

Чилиниң Компартиязының Чингине секретарын, политиктиг болгаш хөй-нитинин хөй-хөй ажылдакчыларын шериг суду бо айны сөөлүредир шиидип эгелээр дээрзин хунта-биле чоок харылзаалыг чили солун «Меркурио» бижээн. Луис Корваланны болгаш өске-даа патриоттарны доп-дораан хостаарын негеп турар делегей хөй-нитизиниң турасоруун херекке албайн, чили улустуң эң эки оолдарын кырар деп белеткеиип турарын «хоойлу ёзугаар» барымдаалыг чүве кылдыр көргүзер дээш, шиидилге кажарлаашкынын фашистиг хунта ажыглаар деп турар. «Дайын чорудуп турган үеде шериг албанныгларның кылган херектеринге...» хамаарышкан үүлдерлиг шериг хоойлузун келир судтаашкын үезинде ажыглаар деп турары «Меркурио» солунуиуң дыңналыгларындан билдинип турар. Ол солуниуң дыңнатканын ёзугаар алырга, шаажылап өлүрер ужурлуг «херекти үүлгедип турган» дээр нүүлдүг ялалаллы Луис Корваланга олар онаар деп турар.

Хунтаның Луис Корваланны өлүрер дээш, фактыларны оларның араатанзыг кажар арга-биле ажыглаар деп турары мырыңай билдингир. Чилиде амгы байдал турда, чөптүг суд турар дээр ужурдаа чок! Шиитпекчилери безин шериг хеп кеткен өлүрүкчүлер болу берген турда, чили хунтаның терроруи, хоойлудүрүм барымдаалавас дүржоктанышкынарын ыңдыг-даа шериг судтары «хоойлужудуп» шыдавас.

Өлүрүкчүлериниң үүлгедиин болдурбас! Луис Корваланның болгаш өске-даа чили патриоттарның амы-тынын камгалаар!—деп негелде бүгү диптерде улам дыңзыг болгаш күштүг чаңгыланып турар.

Индейлерниң шиитпирлии

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Америк индейлериң шимчээшкини» организациязының нити-национал конференциязының делегаттары Американың үндезин чурттакчыларының бот-башкартынылгалыг турар, чер эдилээр, медицина хандырылгазын ажыглаар, социал болгаш экономика талазы-биле дең байдалдыг болур эргелерин бадыткаар резолюцияларны белеткеи турар. Конференция Мурнуу Дакота штатта эртип турар.

Конференцияның киржикчилери Каттышкан Штаттарның эң дарлаткан ол биче национ-алының эрге-ажыктарын камгалаар демиселдиң чугула айтырыгларының талазы-биле медеглелдер белеткээр комиссиязын тургускан, Ооң соонда «Америк индейлер шимчээшкини» дээр организация индейлер херектериниң талазыбиле бюроже делегациязын чорудар. Ол делегация конференцияның хүлээп алган документилерин ук бюрога хүлээдип бергеш, индей аймак-бөлүктер-биле чарган кереэлерни федералдыг чазактың күүселирин негээр.

Италияда чазак кризизи

РИМ. (СЭТА). Италияда христиан-демократ М. Румор-нуң чазааның эрткен понедельникте эгелээн кризизи үргүлчүлеп турар. Чуртка бо чылын чазак кризизиниң ийи катап болганы ол. Христиан-демократтыг, социалистиг болгаш социал-демократтыг партияларның төлөөлекчилериндеи тургустуңган составтыг, республиканчыларга деткиткен «чөөн үзелдиг төп» эвилелдиң ээлчеглиг чазаа экономиканың эң чидиг бергелерге таваржы берген үезинде халашкан. Чазактың халажырының боттуг чылдаа болза, нургулайында, чагырыкчы эвилелдиң иштинге, социалистер биле демократтарның аразында экономика политиказының айтырыгларының талазы-биле маргылдаачөрүлдээлериниң боон турары болган.

Чазак кризизин ажып эртериниң аргаларын тыварына хамаарыштыр республиканың президентизи Дж. Леониниң эгелээн политиктиг сүмележилгелери үргүлчүлеп турар.

Италияда политиктиг хайгааракчыларының бодап турарын ёзугаар алырга, Италияның байдалы оиза нарын апарган үеде Руморнуң чазаа халажырын үнген: чуртта өртектер соксаал чок улгадып турар, төлевир балансызы аажок караждааш, саң-хөө системазынга шаптыктай берген. Италияның лир акшазы берге байдалга таварышкан, кедергей чөөн үзелдиг күштериниң болгаш неофашистерниң чөңгээлер кылыры соксавайн турар.

Ап турар хемчеглер

НИКОЗИЯ. (СЭТА). Чажыт «ЭОКА-2» организацияның Кипрде хөделип турар террористеринге удур ортулуктуң айыл чок чорук күштери сөөлгү хүннерде хөй-хөй хемчеглерни алган. Пафос хоорайның девискээринге боо-чепсек болгаш ок-чемзектер чажырын шыгжаан база бир чер тывылган. Террористернин Ероскипуга национал гвардияның өөредилге төвүнүң складтарындан бо чылдың майда оорлап алган бир мөөн хөй боо-чепсээн дилеп тывары болгаш хавырын алыры ооң-биле нургулайында доозулган.

Чазактың ол ажылын чурттун чону бүгү талалыг деткип турар деп, Киприниң солуннары демдеглеп, чуртта турумчуп алган чажыт - бөлүкке удур айыыл чок чорук күштериниң чедиишкиниг демисежин турарын бижип турар.

Боттарының харык чогунга чөгекгеш, террористер президент Макариостуң чазаан деткип турар киприоттардан өжээн негеп турар. Олар Фамагуста девискээринде Трикомо суурнуң гимназия директорунуң машиназын чаза тепискеннер.

Чылча шаптынмаан чажыт бөлүктүң катап үүлгедиглер кылып турарын Башкыларның бүгү-кипр федерациязы киленнеп буруу шапкаш, аңаа удурланганының чыскаалын Никозияга эрттирер деп шиитпир үндүрген.

ЕЭБ: «ААР ШЫЛГАЛДАДА»

БОНН. (СЭТА). ГФР-ниң канцлери Г. Шмидт «нити рынокту» киржикчилери күрүнелерниң экономика болгаш политика талазы-биле чөрүлдээлериниге холбаштыр чүве чугаалааш Европаның экономиктиг бөлүгленишкини «эң-не кадыг-дошкун» шылгалдага таваржыр апаар деп медеглээн. Г. Шмидт бо удаада Гамбургка болган делегейниң садыг палатазының хуралынга чүве чугаалааш ол дугайын айыткан.

ГФР-ниң канцлери аңаа болунуң чугаазынга ол организацияның киржикчилери «бот-боттарынга удур демисежир» апаар чадап чок дээрзин онзалап айыткан.

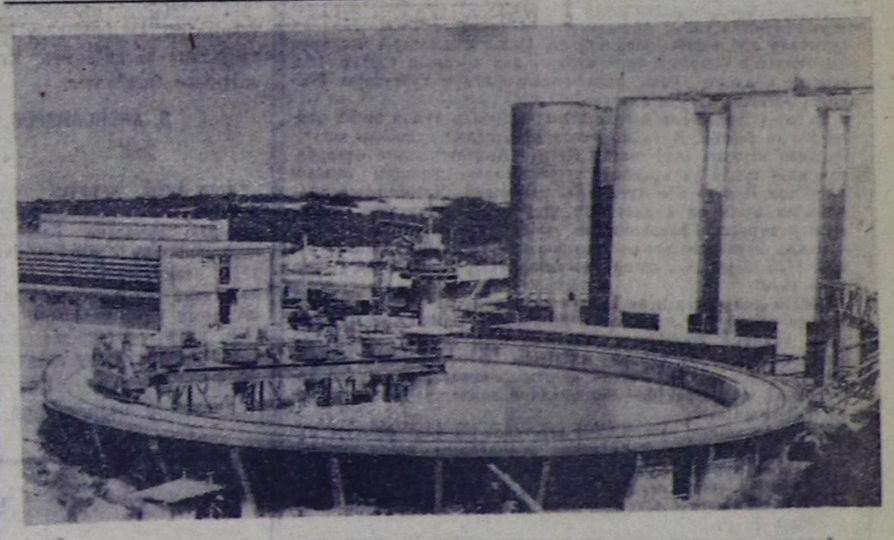

Кубаның Камагуэй можузунуң соңгу талазында Нуэвитас дээр порт хоорай чурттуң үлетпүрлүг улуг төвү апар чыдар.

Нуэвитаста үлетпүрүнүң улуг комплекизин ЭДЧ кежигүнү чурттарның найырал тудуу деп бүрүнү-биле адап болур. Ында цемент кылыр заводту ГДР-ниң, чылыг күжү-биле ажылдаар электри станциязын—ЧССР-ниң, а химия чемишчидилгелери кылыр заводту—ССРЭ-ниң Куба-биле үре-түннелдиг кады ажылдажылгазының дузазыбиле тудуп турар.

ЧУРУКТА: Нуэвитаста цемент заводу — республиканың чаа тудугларының биреэзи.

Пренса Латина—СЭТА-ның фотозу.

ШӨЛДЕРНИҢ ДЕЛГЕМНЕРИН—ДҮЖҮТКҮР СОРТТАРГА

СЭКП-ниң XXIV съездизинин Директиваларында көрүүнгени-биле селекцияда депшилге чурттуң делгем шөлдерин чаартыштар. Көдээ ажыл-агый культураларының сорттар шылгаллазының талазы-биле күрүне комиссиязының Москвага болган пленуму 1975 чылда сорттар районнаашкынына болур өскерилгелерни чугаалажып көрген. Ол комиссияның даргазы К. С. Назаренко СЭТА-ның корреспондентизи Д. Смирновтун дилээнин ёзугаар бистин шөлдеривиске болур өскерлиишкиннерниң дугайын мынчаар чугаалап турар:

Селекционерлер болгаш сорт шылгакчылары дилеп тывыышкынын ханылаткан, ажылга негелделиг болур хоорүүн бедиткен. Олар Алма-Атага болган байырлыг хуралга кылган чугаазынга СЭКП ТК-ның Чингине секретары аш Л. И. Брежневтин чаа-чаа улам-на дүжүткүр болгаш доктаамал сорттарны тургузар деп оларның мурнунга салып үндүрген сорулгазын чедиишкиниг шиитпирлээр дээш оралдажып турарлар.

Бүгү талалыг хынап көрүүшкүнүнүң соонда калбаа-биле ажыглап нептередиринче тараа, тараа-бобы болгаш көже культураларның 36 чаа сорттарын, оларның 15-и — кызыл-тас болурун сүмелээн. Дүжүттүүнүң болгаш өске-даа хөй-хөй демдектериниң талазы-биле олар шуптузу мурнуку сорттардан дыка дээре боон турар.

Ростов областын, Краснодар крайның болгаш Калмык АССР-ниң алаан хөй зоналарында, чижээлээрге, «Донская остистая» («Доннуң салгыр») деп сорттуг күзүн тарыыр кызыл-тас бир-ле дугаарында райончуттунуп турар. Ол сорт болза шенелдеер чылларының турузунда гектардан-на «Безостая-1» («Салы чок-1») деп сортка бодаарга 1.5—9 центнер хөй дүжүтү берген болгаш блоктуунун, далганының күжүнүн болгаш хлеб болур шынарларының талазы-биле оортан дыка ашкан.

«Киргизская-100» («Кыргыстын-100») деп күзүн тарыыр бедик продуктулуг кызыл-тас Таджикистанның сугтурар. Оларның аразындан «Москванын-35» деп сорт кара эвес хөрзүннүг зонаның мурнуу талазынга онза перспективтиг. Чижээлээрге, Рязань областын байдалдарынга ооң шенелде тарылгаларының гектар бүрүзүнден 31 центнер тараа алдынган.

Индиядан эккелдирткен «Кальян сона» дээр кыска униуг кызыл-тасты эң баштай өстүрүп турар. Шөлде бодунун кожаларынга деннээрге дүжүт талазы-биле ол сорт гектардан-на 10 центнер хөй тарааны берген.

Казахстанның күр черлериниң сорттуг байлаа немежип турар. Соңгу-Казахстан областың ажыл-агыйлары «Пирострикс-28» деп кызыл-тасты күзелдии-биле өстүрүп турар. Ооң тарылгалары чайның яйы дугаар чартыының чаъс суун эки ажыглап, эрте чайның кацлаашкынынга шыламык боон турар. Тургай области бедик продуктулуг «Шортандинская-25» дээр кызыл-тас райончуттунуп турар. Кустанай областын тараа культураларын «Уральская-52» деп күштүг кызыл-тас немеп, бедик дүжүтү магадылап турар.

Чурттун тараа балансызында шыырак улуг-хууну чазын тарыыр арбай эзлеп турар. Ооң тарылгазынын сөөлгү чылдар дургузунда өзүлдезин дүжүтү берип турар. Свердловск областын сорттуг участоктарында «Луч» дээр сорттуг арбайның гектарынын дүжүү 50—60 центнер; Латвияда «Рупалдын» болгаш Украина биле Белоруссияда «Эльгинаның» — 62 центнер четкен. Үнүштериниң хүн алаанга эзлээр черлерин харын шак ындыг түнелдер тодараткылаан. Литваның, Латвияның, Омск, Чита болгаш өске-даа областарның шөлдеринде үнер эргени чаалап алган суланын чаа сорттарының дугайын база-ла ынчаар чугаалап болур.

Кукуруза тарылгаларының структура-тургузуун өскертиринче киэңгейни күштелдирген. Чоокку чылдарда ооң тараазын бүдүрерин 20 миллион тонна чедирер аңаар. Эң-не ажыктыг болгаш дүрген орук —ол культураның бедик дүжүттүг аңаа хайнактарын практикага нептередири болур. Ам Днепропетровск, Закарпат, Херсон, Ворошиловград, Николаев, Одесса, Ростов областарга болгаш Таджик ССР-ге өстүрүп үндүрер кылдыр хары угда беш чүүл ындыг хайнактарны райончудуп турар. Суггат ажыглаанда олар гектар бүрүзүнден 100 центнер болгаш ооң-даа хөй дүжүттү берип турар.

Массалыы-биле өстүрүп көвүдедир кылдыр ристин, кырлыг-каранын, чиңге-тараанын, чочак-тараанын, фасольдун чаа сорттарын ажыл-агыйларга база дамчыдып берип турар. Техниктиг болгаш мал чеми культураларын, картофельдин, ногаа болгаш кат-чимис үнүштериниң сорттуг байлаа көвүдеп турар.

Селекцияда чаа чүүлдер—оларның саны 100 ажыг—чер ажылдакчыларынга дүжүттерни көвүдедири дээш демисежирнин улуг курлавыры болур.

СЭКП-ниң аграр политиказы боттаныышкында

Чурттун улуг тараалан-хадылан чери болур Поволжьенин шөлүнүн шынар составы илейтир-ле экижээн. Кадыг кызыл-тастын үнелиг сорттары болур «Саратовтун-40»-ин болгаш «Краснокутка-6»-ны өстүреринин зоназы ында калбарып турар. Ульяновск областа кадыг кызыл-тастын «Саратовтун-4» деп чаа сортун райончудуп турар. Волгоград областын суггаттыг шөлдеринге

ЗЕЛЕНОГРАД—НАЙЫСЫЛААЛДЫҢ АНЫЯК КОЖАЗЫ

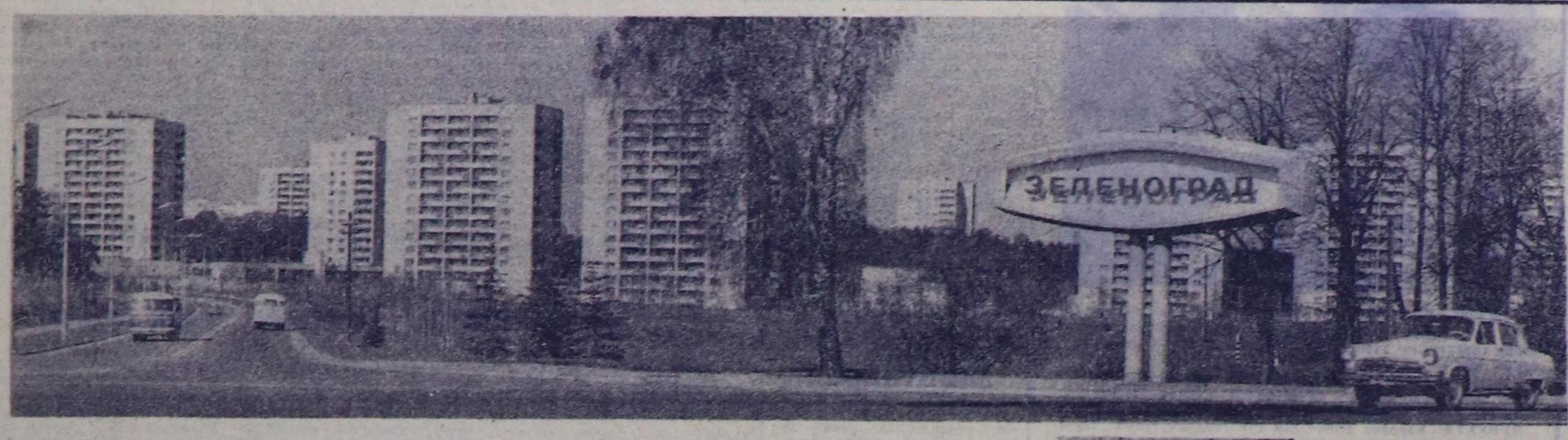

СОҢГУЛДАДАН СОҢГУЛДАГА ЧЕДИР

Москва чоогунуң аырга-ыяжының аразында, чурттарга кварталдарының чоогунда найысылалдың чаа району — Зеленоград тургустунган.

Ол хоорай бодунуң чурттакчыларының ортумак хар-назыны — 28 чыл ышкаш, базала дыка аныяк. Оны 1962 чылда-ла калбаа-биле тудуп эгелээн. Ында 9—14 каът чурттарга бажыңнарын кылган, а Төп кудумчуда 17 каът кончуг чараш бажың бедип үнген. Ам ол бир үс муң чурттакчылыг хоорайда кинотеатрлар, ниити билиг, музыка болгаш спорт школалары, электроннуг техника институду, алды библиотека, ургуларның болгаш эмнелгениң албан черлери, ниитиниң чемненилгениң, амыдырал хандырылганың онон бүдүрүлгелери, хөй саныг магазин-садыглар ажылдап турар. Хөл эриинге спортчу зоналы — 8—10 муң көрүкчүлер олурар стадионну, чиик атлетика шөлүн, эштир суглуг чер—бассейнни тудар деп турар.

Ол районга беш чыл иштинде бүгү талазы-биле хандырылгалыг 300 муң дөрбелчи метр чурттарга шөлүн кылыр ужурлуг. Зеленоградтың тудугжулары бот-орулга-чарылгалыг бригадалар бооп ажылдаарының эгелекчилери болган. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. А. Злобиниң бригадазының үлегерин амгы үеде бүгү чуртта калбаа-биле ажылгап турар апарган. Сураглыг тудугжу Николай Анатольевич Злобинни ССРЭ-ниң Дээди Соведииниң депутадының кандидады кылдыр депшиткен.

ЧУРУКТАРДА: Зеленоградтың ниитя хевири болгаш 7-ги районда соңгулда участогунуң агитпунктузу. Агитатор Л. А. Ласкина соңгукчуларга беседа кылып тур. Адаанда — Н. А. Злобин.

В. ЯНКОВТУҢ фотозу.

Роуз оюндан үнген

МАЙНДА—ФРАНКФУРТ. (СЭТА-ның корр.). Делегейниң футбол федерациязының (ФИФА) президентизинге Жоао Авеланж (Бразилия) соңгутткан. Ону дээш делегей чемпионадының мурнуу чарында аңаа болган ФИФА-ның конгрезиниң делегаттарының хөй пуруузу бадылаан.

Абеланж — Бразилияның спорт конфедерациязының президентизи турган. Бодунун кандидатуразын ФИФА-ның президентизинге депшиткеш, ол—федерацияның эде организасттаашкынын кылыр, келир үеде конструктивтиг программаны саналдаан. Чяжээ, делегей чемпионадының шүүлде маргылдаазынга ойнаар командаларның саны 24 чедирер, чээрби хар чедир элээди оолдарның футболга делегей чемпионадын дөрт чыл болгаш-ла бир катап эрттирер, диптер аразының Кубогун тургузар, хөгжүп турар чурттарның национал федерацияларынга материалдыг дузаламчыны көргүзер, ФИФА-ның структуразынга өскерлиишкинни кылыр дугайында саналдарны ол үндүрген.

ФИФА-ның президентизи албан дужаалга көрдап турган өске кандидат болза, ол организацияны 1961 чылдан бээр удуртуп келген Стэнли Роуз (Англия) болур. Оон аштырганы база таварылга эвес. Роуз ФИФА-ны бодунуң эргежазынга ажыглаарын оралдажып, чамдык харыысалгалыг ужуражыышкыныларның шиитккечилерин ыйышкынга таварыштырып, хоптак сеткилин көргүзүп турган. Ылаңгыя Роуз Чилиниң шериг хунтазынга саттынып, патриоттарның ханы-биле боромкан черге оюн эрттирерин оралдажып турган. Роуз болгаш оон чайгылчак өөрү совет шилиндек футболистерниң делегей чемпионадының шүүлдезинге ойнаар эргезин үүлдеп турган, хораан болгай.

Чаа президентиниң программазын ФИФА-ның кежигүннери чүүлдүгзүнүүшкүн-биле деткээн. Дараазында болур делегей чемпионадынга амгызындан дөрт команда хөй ойнаарын көрген. Ындыг янзылыг өскерлиишкиннер боттанып бе, ону үе биске херечилей бээр, ам дээрезинде далашпаалыңар, оон-биле кады Стэнли Роузтуң президентиге соңгуттнайн, оюндан үне бергени база таарымчалыг болган-дыр.

ХОСТУГ ШАКТА НОМЧУҢАР

СӨӨЛГҮ ХАП СИГАРЕТ

Ленинградтың поликлиникаларының бирээзиниң эмчизи, таакпы тыртпас В. Д. Суворов аңаа эвес чыылданы—150 хире хап сигареталарны болгаш папиростарны чыып алган. Багай болгаш хоралыг чаң—таакпылаарындан чарлып алырын күзээн кижилер ол эмчиге келгеш, сөөлгү хап сигаретазын азы папирозун аңаа арттырып кааш чорүп гурар чүзе-дир.

Ол эмчи таакпыга болгаш арагалаашкынга хамаарышкан лекцияларны, беседаларны хөй чылдар иштинде номчуп келген болгаш ол талазы-биле материалдарны солуннарга хөй удаа парладып келген. Владимир Дмитриевичиниң ажылы улуг салдарлыг: терапевт эмчи Г. В. Плеханов аттыг даг институдунда шефтел ажылдан турар, оон түнелинде сөөлгү үш чылда муң ажыг студент таакпы тырттарын соксаткан.

ЛЕНИНГРАД.

Б. ИРТЫШСКИЙ.
СЭТА-ның корр.

ПАРУСТАН АТОМОХОДКА ЧЕДИР

280 чыл бурунгаар Архангельскиге туткан парустуг судно Россияның далай садыг флодунуң эгезин тургускан.

Он-он чылдар дургузунда Европа чурттары-биле Россияның аразында садыг харылзаазынга англи болгаш голланд суднолар кол черни ээлеп турган. Садыг суднолары чок орус садыгжылар оларның-биле чаржыр-даа ажаргок турган. Ынчангаш бодунуң хууда далай-садыг флодун тургузары Россияга эргежок чүгула апарган.

Петр I Архангельскиге келгеш, суднолар тудар эптиг черни айтып берген. Далайның баштайгы садыг суднозун чогумна аңаа кылган. 1694 чылда Петр I Архангельскиге база катап кээп турда ук суднону сугже салып киирген болгаш «Апостол Павел» деп атты аңаа тыыскан. Дээрбечилер халдавазын дээш ол суднога 20 үгер-боону тургускаш, тараа, ыяш чүдүргеш, Голландияның эриктеринче чоруткан.

Кыска хуусаа эрткенде транспорттуң 12 суднозун аңаа туткан. 1725 чылда Холмогор чоогунга киттер аңнаар үш суднону тутган.

Ындыг-даа болза девискээрин 14 далай чуп чыдар хаанныг Россия далай күрүнези болуп шыдаваан. Революция мурнундагы хаанныг Россияның даштыкы чурттар-биле саудлажыышкынынын 93 хуузун даштыкы флоттуң лузазы-биле боттандырып турган. Россия даштыкы чурттарның судно хөлезизинге чылда-ла 100—150 миллион доллары төлээр ужурга таваржып келген.

Амгы үе ындыг эвес. ССРЭ делегейде эң улуг флоттуг күрүне апарган. Совет Эвиледениң суднолары он-он чурттар ачылап ап турар. Совет судноларның ниити ишкири 16940 муң регистр тонна четкен. Флоттуң составында транспорт, аңнаашкын болгаш өске-даа хевирлериң судноларының саны 6900 четкен.

Бөгүн эжиндирип чорун турар суднолардың 80 ажыг хуузун үүгле сөөлгү он чылдарның иштинде кылган. Ол болза дизельдиг болгаш турбиналыг суднолар. Артын калган пароходтарның саны 570. Оларны үүгле техниктиг сорулгаза ажыглап турар. Бистиң чуртувус делегейге баштайгы атомнуг дош бузукчузунуң чурту. Ам оон-даа күштүг атомнуг дош бузукчузун удавас ажыглалга киирер.

Л. ЕРМАКОВА,
СЭТА-ның корр.

АЪРГА-АРЫГДА АҢ, КУШТУҢ САНЫ ЧЕЖЕЛ?

Херсон областың камгалалдыг черлеринде болгаш аңныыртывыш ажыл-агыйларында черлик аң, куштуң ээлчеглиг «чизезин» чоруткан. Аң, кушту камгалаар, оларны остүрүп-көвүдедир талазы-биле он чыл иштинде чоруткан ажылдарның түнелин база үндүрген. Ол черлерге шаанда кончуг ховар болуп турган аң, куштар дыка өскен деп чүвени ук чизе херечилээн. Чижээ, чаагай болгаш шокар эликтериң баш-саны ийи катап өскен. Оларның ниити саны 2500 четкен. Өске хевирниң эликтериниң болгаш мыйгактарының саны беш-алды катап өскен. Ында чаа чурттакчылар—буурлар болгаш хаваннар база пемешкен. Ол черге буурларны Кироград болгаш Днепропетровск областардан, а хэваннарны—Крымның аырга-арыгларындан эккеп өстүрген.

Фазаннарның болгаш суг куштарының саны дыка өскен.

ХЕРСОН. Н. ПРОБЕЙГОЛОВА,
СЭТА-ның корр.

ХӨГЖҮМ ШАКТАРЫ

Муромның төөгүлүг турасказалдары хөй саныг туристериң кичээнгейин хаара тудуп турар. Бүгү эвилелдешкен республикалардан, даштыкыдан кээп турар туристер Илья Муромец маадырының төрээн чурту—Карачарово суурга улуг күзел-биле кээп, Космодемьянская хүрээзиниң, Троицкий болгаш Благовещенск дуганнарының архитектуразы-биле таныжып турар.

Москваның архитектура институдунуң доозукчузу В. Шепетаның катап тургусканы, ийи үс чыл бурунгаар туткан суг дамчыдар суурганы экскурсияга келген кижилер ам көрүп болур. Ук суургага хоорайның кол шагын тургускан. Ол шакты ук черде радио заводунуң мастери П. Моргунов болгаш башкы училишезиниң башкызы В. Москалев олар программа тургузуун ажыглап кылган. Ол шак он беш минута болгаш-ла «Муромнуң оруунда» деп сураглыг ырының одуруун күүседип турар.

МУРОМ. А. БЕЛКИН,
СЭТА-ның корр.

Культура амыдыралының э к р а н ы

«ХЕРЕЛДИҢ» АЪЛДААШКЫНЫ

«Тыва кобальт» комбинаттың бот-тывынгыр уран үүл телеэлекчилери—«Херел» деп агиткультбригада Тес-Хем районнуң ажыл-агыйларынга оюн көргүзүп чораан. Бот-тывынгыр уран үүл коллективи 20 ажыг ойнакчылыг. Александр Ондарының тургусканы «Ленин, партия болгаш Тыва» деп литература-музыкалыг композиция көрүкчүлерге солун болган. Коллективтиг танцылары, ол ышкаш инструменталдыг ансамбльдин күүселдеери багай эвес.

Д. АЛЕКСАНДРОВ.

* * *

Хову-Аксы суурдан келген «Херел» деп агиткультбригаданың концертин Балгазын санаторийиниң дыштаныкчылары сонуургадывыс. Аныяк коллектив күүселдерниң шынарын улам эжиндип турган, моон соңгаар-даа улуг чедиишкинниг болур дээрзинге бүзүрел улуг.

Д. ЧЫРГАЛ-ООЛ.

БИСТИИНГЕ ӨӨРЕНИҢЕР

Кызылдың уран үүл училищезинин тургустунганындан бээр 15 чыл чедип турар. Бо аразында бистиң училищени ыяш хөй специалистер доосхулаан. Олар ам республиканың культура албан черлеринде боттарының үлүг-хуузун киирип ажылдап турарлар. Бир чамдык доозукчуларывыс дээди өөредилге черлерин доосканнар.

Училищеде чеди салбыр бар. Ол салбырларда музыка школазынга башкыларны, клуб ажылдакчыларын, оркестр артистерин, ыраажыларны база ортумак школага чурулга, черчение башкыларын белеткеп турар. Ам биске хореография талазы-биле салбыр база ажыттынар. Аңаа бот-тывынгыр танцы коллективтеринин удуртукчуларын база улусчу танцы ансамбльдеринин артистерин белеткээр.

Училищеде тускай чогаалыкчы коллективтер база бар. Национал хөгжүм оркестри, танцы ансамбли ышкаш коллективтер республиканың ажылчы чоннарынга чылдынна отчет концерттерин көргүзүп турар. Сургуулдар культура университединиң кичээлдеринге идепкейлиг киржип, чаа, солун үүлдерни хөйү-биле билип ап турарлар.

Эргим доозукчулар, силерни бистин училищеге каап өөрениринче чалап тур бис.

* * *

Уран үүл училищезинде отчеттуг концерттер эрткилээн. Баштайгы хүн клуб салбырынын ниити ыр бөлүүнүн концерти эрткен. Бо удаада хөрнүн удуртукчулары доозукчу дөртку курсчулар болган. Хорнуң репертуарында тыва композиторларның ырлары кол черни ээлеп турар.

Н. ШОЙДАА.

СОНУУРГАДЫВЫС

Республиканың хөгжүм-шин театрынын бир бөлүү Кызыл-Эник Кудажынын «Далай дүвүнде даңгына» деп чаа шинзин Эрзин районнуң ажыл-ашчилеринде көргүзүп чорун турар. Лириктиг катты-хөгүлүг чаа шин көрүкчүлерин сонуургадып турар, чаа шинин дугайында критиктеринин тускай үнелеллерин дыңнаары база күзенчиг.

Н. КУУЛАР.

К Ү З Е Л Ч Е Б А З Ы М

Тес-Хем районнуң школаларының 8, 10 класстарын бо чылын ийи үс уруглар, оолдар доозуп, күрүне экзаменнеринге шудургу белеткенин, чедиишкинниг дужаап турар. Ортумак школаны доозуп турар 90 ажыг оолдар, кыстар ийи экзаменни дужаап ап, ам арткан 4 экзаменни база эки дужаар дээш бүгү күжүн салып турар. Школаларның башкылар коллективтери, директориялары доозукчуларга белеткенирингe бүгү таарымчалыг байдалдарны тургузуп берип, түс-түс эртемнерге сөөлгү консультацияларны экзамен тудуп турарларга эптиг үеде эртирип турар.

Сес чыл школазын 100 ажыг школачы доозуп турар.

Самагалдай болгаш өске-даа ортумак база сес чыл школаларының доозукчулары экзамен туткан эртемнеринге быжыг, ханы билиглиин, эки белеткелдиин көргүскен. 8 класстарга математика экзаменнерин дүжааганнарның 60 хуузу «4», «5» демдектерге дужаганы башкыларның өөредилге чылында шудургу ажылдаанын, өөредилге-кижизидилге ажылын бедик деңнелге тургусканының херечизи. Экзаменнерни эки болгаш тергиин эки демдектерге дужаап турарларның саны школа бүрүзүнде хөй.

Артқан экзаменнерни чедиишкиниг дужаап, сес чыл болгаш ортумак школаны доосканының документилерин ап, делгем оруунарга чедиишкинче чүткүлүг болунар, доозукчулар.

А. ДЕМБРЕЛ.

Совет шыдыраачылар мурнап турар

НИЦЦА. (СЭТА-ның корр.). Бүгү делегейниң шыдыраа олимпиадазынга беш ужуражыышкыныларның түнелинде совет команда бодунуң чартык үшкел оюнунуң бөлүүкте шуут-ла бирги черже идегелдии-биле үнген. Бистиң гроссмейстерлериис Польшаның шилиндек командазын 2,5:0,5 санга уткаш, он тос санның он сезин ойнап ап шыдаан. Карпов—Шмидти, Спасский—Пытельди тиилээн. Корчной Дотой-биле хайымнажырынга чөпшээрешкен.

Түнелге оюнга киирип болур база бир команда тывылган—ол дээрге, Уэльстиң шыдыраачылары-дыр. Оларның саны 14,5 апарган. Ынчалза-даа олар Бразилияның шыдыраачылары-биле ужуражыышкынынга үүгле чартык саны ап шыдаан. Ынчангаш ол ийи чурттуң аразында алган санны 1,5:0,5 боон турар (ийи салыгны соңгаарлаткан).

Бирги бөлүкке ужуражыышкынарның саны мындыг: Шотландия — Пуэрто-Рико — 3:0, Иордания — Антиль ортулуктары — 2:2. Моолдуң шыдыраачылары июнь он ийиде ойнаваан, дыштанып турганнар.

Июнь он ийиде Бразилияның командазы-биле ССРЭ-ниң командазы ужурашкан. Оон түнелин дараазында солунга бижиир.

«Торпедо» сөөлгү черден чайлаан

Найысылалдың «Торпедо» командазының футболистери чурттуң чемпионун илередир маргылдаанын сөөлгү черинден чайлаан. Олар боттарының удурланыкчыларының хаалгазынче ийи бомбуктү кирер тевер аргалыг болган. Ол ужуражыышкынның мурнуу чарында — июнь он бирде — москвачылар Донецкиниң «Шахтёру»-биле ойнааш, чаңгыс сайныг болганнар. Чогум-на оон түнелинде торпедожулар сөөлгү черден үнер аргалыг болган. Оон соонда Тбилисниң динамочулары эң сөөлгү черде барганнар.

...Санны «Шахтёрнуң» халдакчы ойнакчызы Старухин ажыткан. Оон соонда Донецкиниң футболистери суларай берген болгаш торпедожулар Никонов биле Веньков бир-бир катап киир тевер аргалыг болганнар. Ынчалза-даа москвачыларның «тергиндээринин» дугайын чугаалаары ам-даа эрте, чүге дээрге, оларның ойнаары ам-даа сула бооп турар.

(СЭТА-ның корр.).

телевидение

ИЮНЬ 14-ТЕ

МОСКВАДАН

13.30—Дамчыдылгалар программазы. 13.35 — Медээлер. 13.45 — Өөнүг телекөргүзүг. Уругларга. **«Чедип кел, тоол!»** 14.15 — Өөнүг телекөргүзүг. Делегейниң улустарының уран чогаадылгазы. 14.45— **«Бөгүнгү эртем».** 15.15—Өөнүг телекөргүзүг. «Чечен чогаалдарының эзрамчыдылгазы». **«Ак-кызыл парустар».** Уран-чечен фильм. 16.40—Өөнүг телекөргүзүг. Совет композиторларының музыка чогаалдарынга концерт. 17.15 — Өөнүг телекөргүзүг. Футболга делегей чемпионады. **Бразилия** биле **Югославияның** шилиндек командалары. 1-ги тайм. ГФР-ден дамчыдылга. 18.00 — **«Үе».** Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.45—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.55—Өөнүг телекөргүзүг. Футболга делегей чемпионады **Бразилия** биле **Югославияның** шилиндек командалары. 2-ги тайм. ГФР-ден дамчыдылга. 19.40 — **«Поэзия».** Совет шулукчуларының шулуктери.

КЫЗЫЛДАН

19.55 — **«Кодээниң амыдыралы».** Дамчыдылга. 20.25 — Уругларга. Мультфильм. 20.35—Телемедээлер. 20.50—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.55 — Өөнүг телекөргүзүг. **Москва хоорайның Бауман районунуң соңгулда округунуң соңгукчуларының ССРЭ-ниң Дээди Соведииниң депутадынга кандидат эш Л. И. Брежневбиле ужуражылгазы.** 23.00—23.10—Чапсар. 23.10—01.00—Концерт. Кремльдиң Съездилер ордузундан дамчыдылга.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ИЮНЬ 14-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Эрес-дидим хөглүглер»** 9.50, 11.40, 13.30, 15.20, 17.20, 19.00, 20.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Алды адыг болгаш клоун Цибулка»** 10.00, **«Онтариониуң эриинге ужуралдар»** 15.00, 18.40, **«Кабриола»** 16.50, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Алдын дүлгүүр»** 9.00, 10.40, **«Одиссейниң ужуралдары»** 12.20, 14.05, 15.50, **«Истелге доозулган: сагынмаңар»** 17.25, 19.15, 21.05 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Хайгыылга болган таварылга»** 15.00, **«Парның изи-биле»** 16.30, 18.20, 20.00 шактарда.

ЧАИГЫ КИНОТЕАТР: **«Эрлер шупту дөмей»** 16.30, 18.30, 20.30 шактадда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«База бирээ»** 18.00, **«Италилерниң Россияга алдептиг ужуралдары»** 20.00 шактарда.

АГААР

Кызылдың медицина училищези чалап тур

Училищеге өөренириниң хуусаазы: **фельдшер салбырынга 2 чыл 6 ай, сестра салбырынга — 1 чыл 10 ай.**

Хүлээп алыышкынны ортумак өөредилге черлери-биле бир дөмей негелде-биле кылыр. Сургуулга 10 класс доосканнарны алыр. Училищеге кирер күзелдиглер **орус дылга (чогаадыг), химияга (аас-биле) шылгалда дужаар.**

Директорнуң адынга киирер билдириишкинге капсырлаштырар үүлдер: биличиниң дугайында документ (бодув), допчу намдар, характеристика, медицинаның № 286 шынзылгазы, күш-ажыл дептериндеи ушта бижидилге, өг-бүлезиниң составының болгаш ада-иезинин шалыгының дугайында шынзылга.

Билдириишкиннерни 1974 чылдың июль 1-деи эгелеп хүлээп алыр. Училищеге хүлээп алганнарны ниити чурум өзугаар стипендия-биле хандырар.

Тыва национал ажылчыннарның болгаш колхозчуларның уруглары материалдыг байдалының дугайында шынзылганы көргүскен соонда күрүненің долу хандырылгазынга кирер.

Айтырыг тургузар черниң адреси: **Кызыл хоорай, Ленин кудумчузунда 4 дугаар бажыңда турар.**

ДИРЕКЦИЯ.

КАЛМЫК КҮРҮНЕ ФИЛАРМОНИЯЗЫ «ВИТА-70»

бодунуң концертин Кызылдың чурттакчыларынга ИЮНЬ 15—16-да бараалгадыр.

Билеттерни «САЯН» универмагта садып турар. Коллективтиг чагыгларны 19-40 телефон дамчыштыр хүлээп алыр.

Концерт ПОЛИТИКТИГ ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫНЫНГА айыткан хүннеринде 18.00, 20.30 шактарда болур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, көдээ ажылагый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056 ЧАГЫГ № 690

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелинин типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1) ТС—00501